

YÖN

**A.P.'de
Liderlik
Yarışı**

Bilgiç mi, Demirel mi?

TÜSTAV

Talât Asaf'a açık mektup

3.11.1964 günü Son Havadis Gazetesinde "TOPRAK REFORMU" başlıkla yazmış olduğunuz esas amaç ile, oylarına dayanmış olduğunuz kildenin iktidarlardan ne beklediğini, kamu önünde tahvil etmekte fayda vardır.

Ön olarak günü belirtiyim ki, C.H.P. nin TOPRAK REFORMU'nu başaramayacağı hakkındaki teahhüdünü ortak oluyorum. Ve C.H.P. nin benim bildiğim 1946 yılından beri diline gıladıği "TOPRAK REFORMU yapacağı" sloganı halk oyununda iflas etmiş ve bu slogan artık C.H.P. için cankurtaran simidi olmaktan çıkmıştı.

Sizin gibi açık yürekle, "Ben TOPRAK REFORMU'nun aleyhindeyim, nedenleri ise, 300 - 400 toprak ağasının savunucusuyum" diyerek gerçek yanını belirtmediği için; medeniyet toprakla dünyaya yayan Türk toplumu indinde, ataları çiftçi olan ve fakat savunmakta olduğunuz sakat politikaya yüzünden zamanla elindeki arazileri borçlanmak sebebiyle, bir kısmı belirli kişilere terk etmesinden dolayı, topraksız kalan Anadolu çocuğu, yüreğinin ta derininden duyduğu toprak özlemi, toprağa sahip olma duygusu, C. H.P. nin yukarıda belirttiğiniz politikası yüzünden törpülenmekte ve gün geçtikçe bunun bir hayal olduğu kanısına varmakta, dolayısıyla yorgun yatağı sırtlayıp şehrin yolunu tutmakta ve Belediyelerin savaşına iştirakını kamplayan seyyar satıcı olmak-

tadır. Ve bu bahsini yaptığım kitle, oylarıyla Milletvekiliği sandalyasını kapmanıza sebep olmak tadır.

Dönelim, yazınıza: Çukurovanın (beyaz altın diyarı) yakın tarihini tahvil edelim ve müsaadeniz olursa buranın bir çocuğu olarak mısallerimi ve tanıklarımı göstereyim.

27.5.1961 tarihinde halk oyunu kabul edilen ANAYASA, eski Anayasadaki eksikleri kapatmakta ve kamunun yararına, medeniyetle kabili telif esasları getirmektedir.

Bunlardan biri (Md. 37), Devlet, Toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. der ve Md. 38, Md. 39 bu amaçla nasıl gerçekleştirileceğini açıklıkla belirtmektedir.

Fakat biz toprağa muhtaç insanların bu ihtiyacını karşılamak için Anayasaya konulan ve kabul edilen TOPRAK REFORMU gereğini ve bu gereği açıklayan maddeleri böylece, yani, "biz topraksız çiftçiyiz, bize toprak verilecektir" şeklinde yorumlarken, siz ise bunun tam aksini yani yukarıda hükümlerini açıkladığımız şekilde söz konusu yazınızla müdafaa etmektesiniz.

Ve diyorsunuz ki, kimsenin toprağı kimsese verilmeyecek, ancak mevcut toprağı sahiplerinin ziraat araç ve gereçlerini modernleştirmek yani Ziraat Reform yapmakla, Anayasamızın söz konusu maddelerinin taşınmış olduğu genel ifade ve şart yerine getirilmiş olabilir. Buna mesnet olarak da, toprağı ve-

rimli olarak işletilmesini ileri sürüyorsunuz.

Toprağı olmayan ve fakat ağaların çiftliklerinde çalınan çalınan, çiftçiliğin ne olduğunu ağadan daha iyi bilen bir kişi olarak toprağı verimliliğinin sağlanması, ancak toprağı asıl sahibine vermekle temin edilmiş olur. Toprağı asıl sahibi ise, sizin tanımladığınız değil, sanayi ve geçim kaynağı tarım olan tarım işçileridir.

Size Çukurovanın yüzlerce ailesinden seçilmiş bir iki örnek vereceğim.

Şayet Çukurovaya gelmişseniz, tarifimle, kastımı öğrenmiş olursunuz. Adana - Ceyhan yolu üzerinde bulunan Misis nahiyesinin güney istikametindeki Misis dağırının arasına bir köy sığınmıştır. Bu köy halkı, arazilerinin yokluğu ve kırsal olmasından dolayı 1959 yılına kadar, çevredeki çiftlik sahiplerinin arazilerini üçte birine ekler sürer yettiler ve böylece geçinirdiler. Şimdi ise yıllardır bu ağalar üçte bir'e tarla vermiyor bu köy halkının kendilerinde çabımasın menetmiştir. Çünkü ağa, D.P. zamanında verilen kredilerle temin etmiş olduğu ziraat araçları ismi kendi görüyor ve kazancını daha çok alıyor. 1600 nüfuslu bu köy halkı ise, çiftçilik olan emeğini atacak yer bulamadığı için açlık ve sefaletin en beteri ile başbaşa kalmış bulunuyor.

İşte sayın Talât Asaf, bu kastetmiş olduğunuz köy oylarını devamlı olarak çoğunlukla D.P. ye vermiş ve D.P. nin devamı olarak nitelenen A.P. ye de aynı oranla oylarını vermektedir. Bunun neden böyle olduğunu izah etmeye lüzum yok, siz iyi bilirsiniz.

1946 dan sonra Toprak Tevzi Komisyonlarıca verilmiş bulunan beşer onar dönümlük arazilerin, şimdi kimsenin elinde olduğunu biliyor musunuz ve bunların neden elden çıktığını tahvil ettiniz mi ve buna kimin ve hangi politikamın sebep olduğunu tetkik ettiniz mi? Belki evet, belki hayır, ama bilinen bir gerçek ve gün geçtikçe kamu oyununda kuvvet bulan bir akım varsa, siz ve arkadaşlarınızın siyasal kastatın, yukarıda o köyün emeğini menden toprak ağalarının savunuculuğu olduğunu.

Bugün hâd safhaya çıkmış olan işsizliğin, Avrupaya hattâ dün istiklaline kavuşmuş siyahilerin diyarına akin edenlerin, Türkiye'de mevcut fabrikalarda veya iş sahalarından mı boşaldığını, yoksa, tarlalarında iş vermedikleri için ağaların gadrine uğramış çiftçi olan tarım işçileri midir?

Yine bir örnek: Adananın Ceyhan kazasında bir ağa vardır. Bu adamın 40 bin dönümlük fazla araziye mevcuttur. Bu ağa, 1954 yılında bir köy halkını jepele önüne katmış beş kişiyi vurmuş ve karabandında 2 yıl hapis yattırır. Köylüye Toprak Tevzi Komisyonlarıca verilen araziye zorla sahip çıkmıştır. Ve bu ağanın 10 kadar çocuğu vardır, bunların en tabiiisi ilkokul mezundur. İlkokul diploması da ihtimalle almıştır, ve ağanın memleket iktisadiyatına kazandırdığı şey ise, Ceyhanda modern bir sinema açmak suretiyle, bir para fabrikası daha temin etmiştir. Çocuklarının tahsilatı kalmasına sebep de, bar ve pavyonlardır.

İşte sayın Talât Asaf; bunlara ne buyurur, müdafiasını yaptığınız ziraat reformu, bu ağaların ihtiyacı yoktur. Kollektif şekilde yapılacak bir toprak reformuyla, hedefe ulaşmış ve arkasına gizlendiğiniz verimlilik perdesi bu şekilde yırtılmış olur.

Toprağı asıl sahibi mesalesini daha fazla işletmek isterseniz, Çukurovada, Fransızlarla en çetin mücadele yapanları aç, Fransız fesi giyerek biz sizdeniz diyenlerin, Çukurovanın en mutena yerlerinde çiftlik kapıklarını gösterebiliriz.

Millî Mücadelede, köy imamı olarak burakılan ve harbe götürülmeyenlerin, imamlık kıyafetinde, köyde kalan ihtiyar ve çocukların elindeki arazileri alarak, ço-

Türkiye'de Sosyalist Cephe

SOSYALİST TEMAYÜLLERİN GELİŞME SEBEPLERİ...

27 Mayıs ihtilâlinin getirdiği ortam, Türkiye'de Sosyalist temayüllerin gelişip kuvvetlenmesini kolaylaştırmıştır. Türkiye'de sosyalistler eskiden beri vardır. Fakat 27 Mayıs 1960'tan önce, bunlar, bu safalarıyla sahnede görünmekten çekinmişler, ya politik faaliyetlerini diğer partiler içinde yapmışlar, yahut politikanın dışında kalarak beklemeyi tercih etmişlerdir. 27 Mayıs'ın ilk anda yarattığı serbest tartışma havası ve bu tarihte anılan hareketin daha çok sola mütemayill olduğu zannı, bunların sahneye çıkmasını ve sadece fikirlerini yaymak konusunda değil, fakat siyasi rejime de bu fikirleri gerçekleştirecek bir hüviyet verme istikametinde, kesif bir faaliyet göstermelerini imkân dahilinde sokmuştur.

SOSYALİSTLER BÜYÜK İLERLEME KAYDETTİLER

Aradan geçen dört yıla yakın zaman zarfında Türkiye'de sosyalist bir devlet kurulamamıştır. Bununla beraber, fikir ve aksiyon alanlarında sosyalistlerin çok büyük ilerlemeler kaydetmiş oldukları açık bir gerçektir. Bugün artık sosyalistler eski bildiğimiz esolulara dan ibaret değildir. Bir çok aydınlar ve genç kuşaklar, sosyalizmi benimsemiş, Türkiye'nin ilerlemesini, hattâ bir mânâda kurtuluşunu bunun bütün davranışlarımızda hâkim prensip olması şartına bağlı görmeye başlamıştır. Bundan başka, sosyalistler siyasi rejimimizi kendi idealleri istikametinde değiştirememişler, hattâ T.B.M. Meclisi'nde lâykıyla temsil edilme imkânını elde edememişler ama, âmm hayatımızı, devlet idaresini, türlü müesseselerin çalışmalarını büyük mikyasta etkilemeye muvaffak olmuşlardır. Yeni Anayasamızda, yer alan bir çok hükümlerin tedvininde, plânlama teşkilâtının bünyesinde, plân, hedef ve stratejinin tesbitinde, sosyal mevzuatın hazırlanışında, vergi reformunda fikirlerine oldukça önemli nispetlerde gerçekleşme imkânı sağlamışlar. Diğer kamu hizmetlerinin yürütülüşünde de aktifliklerini hissettirmişlerdir. Denilebilir ki, muhafazakâr çevreler, kapitalist teşekküller, burjuva müesseseler, Türkiye'de sosyalist ceryanların kuvvetlenmesinden sonra kendilerine bir çeki düzen vermek lüzumuna hissetmişlerdir. Ticaret ve sanayi erkânını temsil eden bazı meslekî teşekküllerin iktisadî ve sosyal alanlarda araştırma faaliyetine hız vermeleri, fikir ve doktrin mücahadesine hazırlanmaları, daha rasyonel tarzda teşkilatlanmaya başlamaları, çalışan sınıf hesabına menfaatlerinden bazı fedakarlıklara razı olmaları sosyalist ceryanların gelişmesiyle yakından ilgilidir.

ÖZEL SEKTÖR KALKINMA İÇİN KAFI DEĞİL MİDİR?

Dikkat edilirse, memleketimizde sosyalist hareketin gelişmesi, ekonomik kalkınma davasının büyük kitleye mal olacak şekilde kesif tartışma konusu olması arasında, bir muvazilik mevcuttur. Başka deyimle, doktrin ve buna uygun rejim mücahedeleleri Türkiye'de geniş mikyasta iktisadî kalkınma ve bu kalkınmayı gerçekleştirmek için takip edilecek metod meselesi etrafında halkalanmaktadır. Her iki tarafta da gerçi, ekonomik kalkınma ile ilgili olmayanlar, meseleye sadece dar siyaset ve şahsî menfaat açılarından bakanlar mevcuttur. Fakat mücahadenin hâkim rengi, görülen ve gösterilen yüzü iktisadidir.

Aralarındaki farklar ne olursa olsun, memleketimizde sosyalist eğilimi temsil eden bütün fikir ve aksiyon adamları, Türkiye'nin özel sektör ekle kalkınmasının mümkün olmadığını, kırk yıllık tecrübenin bunu ispatladığı görüşündedirler. Türkiye, onlara göre son kırk yıllık tarihinin hiçbir devresinde yeter hunda bir kalkınma göstermemiştir ve bunun sebebi, kalkınma faaliyetlerinin hepsinde özel teşebbüsün esas olmasıdır. Gerçi «Devletçiliğin» Türkiye'de resmi iktisat politikası olarak benimsendiği zamanlar olmuştur. Fakat bu asıl, kendilerine «toplumcu» adını veren, sosyalistlerin kabul edebilecekleri bir hareket olarak gelişmemiştir. 1930 larda devletçiliği, ekonomik, sosyal ve kültürel bütün faaliyetleri devletin mutlak hâkimiyeti altına alacak şekilde kurma gayretleri görülmüştür. Fakat bu gayretler piyasamız ve ferdiyetçi eğilimlerin tazyikli altında netice vermemiş, neticede «ferdi mesal ve faaliyeti esas tutan», vazifesi özel teşebbüse destek olmaktan ibaret bulunan bir devletçilik tipi doğmuştur. Buna göre sosyalistler, ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için, hüsusi teşebbüsün esas almaktan vazgeçmek, topluca kalkınma metodunun tatbik etmek gerektiğini öne sürmektedirler.

cuklarına istikbal sağlayanların da mevcut olduğunu gösterebiliriz. Makalenizin sonunda, C.H.P. nin çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırarak tasarrufla bulunmadığı için, çiftçiliği ileri olan bölgelerde 1950 - 1954 - 1961 seçimlerinde kaybettiğini söylüyorsunuz. Gerçek, C.H.P. nin D.P. gibi o bölgelerde ağalar vasıtasıyla bol keseden kredi dağıtmadığından ve D.P. devrindeki geçici ferahlıktan dolayı kaybettiğidir. Bir köylü çocuğu olarak, biz dar gelirli çiftçi ve topraksız çiftçile-

rin istikbalini, belediyelerin mücahede metâ; hâline getiren zihniyet ve siyasî birleşimin, nerede ve kimler olduğunu idrak etmekte ve bunun hesabını, Anayasamızın öngördüğü esasları, toprak ağaları lehine tahrif ve yorumlayarak değil, hürriyet ve medeniyet esaslarıyla, oylarımızla, siz ve temsil ettiğiniz zihniyetten soracak ve o günü yüreğimizle taş basa bekliyeceğiz. Ve elbette bu kara kaderi siz değil, biz değiştireceğiz.

HASAN ARTUK
(Bir çiftçi çocuğu)

Alfabetik SAĞLIK KILAVUZU

Ord. Prof. Sadı İrmak 308 sahife, ciltli, 3 renkli kuşe gömlekli Flatı: 12,5 lira, (3. Baskı)

Bu kitapta: Kadın hastalıkları çocuk hastalıkları, akciğer, karaciğer, mide, böbrek, bağırsak, boğaz, burun hastalıkları, ekzema, kanser, ülsür, astım, zehirlenmeler, yaralar v.s. gibi bîne yakın hastalık, araz, teşhis ve tedavileriyle birlikte anlatılmakta olup her ev için çok lüzumlu bir kitaptır.

CINSİ BAŞARININ ESASLARI

Von Urban'dan naklen hazırlayan:

Dr. Recep Doksat 200 sahife, ciltli, kuşe gömlekli flatı 10 lira

Bu kitap: Seksüel problemlerimizin hâlinde müraacat edebileceğiniz yegâne eserdir. Avrupada 8 milyon satmış olan bu kitapta: Diyoelektrik nazariyesi, seksüel tecrübe, stizik, ve cehalet - Evlilik münasebetlerinin 6 kademe - erkekte iktidarsızlık kadında soğukluk, çocuğa verilecek cinsî terbiye, aşk ve sevgime tekniği gibi bir sürü mevzu yer almaktadır.

GÖRGÜ ANSİKLOPEDİSİ

N. Sudloğlu - N. Saltuk 220 sahife, ciltli, kuşe gömlekli flatı: 10 lira

Adabı muâşeret kaidelerini en iyi örnekleriyle izah eden bu kitap: Lüzumlu bir el kitabıdır.

EN UZUN GÜN

Cornelius Ryan, Tercüme: Naci Serez, 208 sahife, ciltli, kuşe gömlekli 10 lira

İkinci Dünya harbinin son gününü anlatan bu dökümanter roman sizi: Hitler, Rommel, Eisenhower gibi meşhurlarla tanıştıracak, Normandiya çıkarmasını en ufak teferruatına kadar anlatacak, İkinci Dünya harbinin bilançosunu gözlerinizin önüne sercektir. Bu kitap Avrupada milyonlarca satmış ve filme alınmıştır.

ZAFER ABİDESİ

Erich Maria Remarque, çeviren: Zeria Karadeniz, 416 sahife, ciltli, 3 renkli kuşe gömlekli Flatı: 12,5 lira 2. Baskı

Remarque'nin en güzel romanlarından birisidir. Bitirmeden burakamayacağınız bu eseri kitapsevverlere tavsiye ederiz.

Sanatlar ve Hasatlar Velisi HACI BAYRAM VELİ

Zeria Karadeniz

250 sahife, ciltli, 3 renkli kuşe gömlekli, Flatı: 10 lira
İlim ve din adamı, büyük insan, sanatlar ve hasatlar velisi diye anılan büyük âlimin hayat hikâyesi vesikaları istinaden, aktıcı bir üslupla, yazılmış ve kitap severlerin istifadesine arz olunmuştur.

Ödemeli gönderilir

OKAT YAYINEVİ

Ankara Caddesi No: 45, P.K. 1017 - İstanbul

HAFTALIK FIKIR VE SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu - Mârifet Soybal - Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/B Yenimahar - ANKARA
Telefon: 17 89 89. - İstanbul Bürosu (Satış - İlan ve Abone İşleri): Mol. İncisar sok. No. 32 Çarşıoğlu - İstanbul. Tel: 22 95 70 - Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.- T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.- T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 150 T.L.'dir.

İLAN: Beher sütünde suntilmi 25.- T.L. dir. 60. rekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilanları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmoların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

ALDATIŞ

Kütlelerin Sözcüleri

Bundan önce çok yazıldı ama, bir kere daha yazmakta fayda var: «Adalet Partisi vakıası» denen oluşun temellerini ve unsurlarını iyi anlamak zorundayız. Yalnız bugün olup bitenleri değil, Türk politik hayatının ilerideki gelişmelerini anlayabilmek, hattâ bu gelişmelere yön verebilmek buna bağlı.

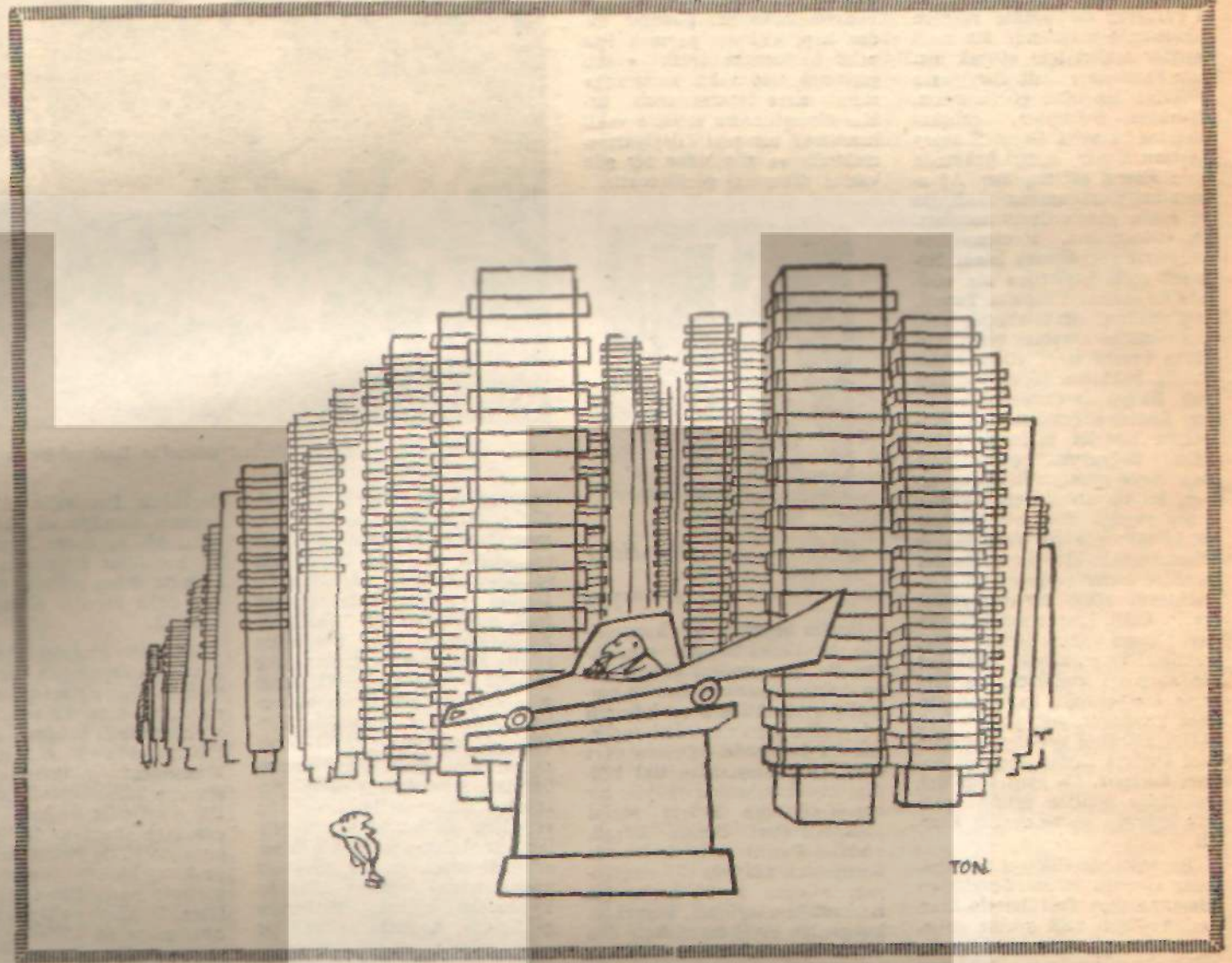
Böyle bir çabaya girilirken, koskaca bir kuruluşu, ön safhalarda gözükken yönetici zümresinden köşede buçakta kalmış üyelerine ve lehine oy kullanan seçmenlerine kadar toptan kötöleyen, yok sayan, bir yana iten zihniyeti bırakmak gerek. Adalet Partisi hareketinin iç yapısına inebilmek, unsurlarını ortaya koyabilmek, ancak baştan peşin hükümlere yaslanmamakla mümkündür. Adalet Partisi, çoğu zaman sanıldığı gibi, tepeden aşağı gericiğin, menfaatçiliğin ve aldatıcılığın ifadesi midir; yoksa, ürktülcü yaygınlığının gerisinde çok daha köklü ve geniş bir halk hareketi mi yatmaktadır?

Herşeyden önce şurasını kabul etmek gerekir ki, Adalet Partisi bu iki noktadan hiçbirini tek başına temsil etmiyor. Tıpkı Demokrat Parti hareketinde olduğu gibi, Adalet Partisi hareketinde de derin sınıflara, dayanışma bir kütle hareketine ve kurgulanmış bir ideolojisi bulunmayan, köksüz Yürütme'den beri böyle görülen, kuralatma dışı hareketi dışlamadığı için bir kenara itilen, kendine karşı zaman zaman, ağız tepeden bakıcı ve acıyıcı bir tavırla, yalvarıcı bir üslupla gösterilen, çalışmaya hazır değil gibi değerlendirilmeyen, ancak bazen tokatla, bazen yalanlarla erlenmiş, küçük kasabalı, yarılışçı, yakıcı bir kütle var ki, Osmanlı İmparatorluğundan tek partili cumhuriyete kadar, her çağda her sistemde çekitliklerinin kırılganlığını, artık belirtmek, bunların dindirilmesini görmek ister; işte, demokrasiye geçişten sonraki Demokrat Parti, 27 Mayıs'tan sonraki Adalet Partisi bu isteğin, bu temel kırılganlık ve özlemin bambaşka amaçlar için ustaca kul lanışına çok sey borçludur.

Bu ustalık kimler göstermiştir? Mümin Dükadeden sonraki öncü kadronun için meydan zamanla buradaki nüfuzlarını, yerlerini, umutlarını yitirenler; Kurtuluş sonrası teşvik edici havası içinde köşeyi başlarını tutmuş olanlara karşı henüz palazlanmağa ve yeni imkânlardan pay istemeğe başlayan genç ticaret burjuazisi, onların kendi aralarında iş ilişkileri ve menfaat bağlantıları kufan serbest melek mensupları; devrimleri, daha doğrusu toplum hayatının yüzeyinde ortaya çıkan değişiklikleri hazmedemeyen muhafaza, kârlar; uzun süreli menfaatleri aslında bunlarla çatışan, ama devrimci davranışların birgün yüzeyden temele inmesi ihtimaline karşı böyle bir cepheye katılma, ya daha kârlı bulan toprak sahipleri; re, filmlerin şekillenmesi temel yapıyla ilgili ekonomik, sosyal meselelerini anlamamış Batı hayranı demokrasi taklitçileri... Bütün bunlar peşlerinden hayli insan sürükleyemeyi de becerdiler. Öncü kadroya kızıp ayrılan'ar kendileri gibi kurgunları ve küs, kümleri; ticaret burjuazisi küçük esnafı; serbest meslek mensupları bürokrasiden yaka silkenleri; eski devir kahını azılı muhafazakârlar çevreye uyumakta güçlük çeken küçük çaplı insanecikleri; toprak sahipleri devleti yalnız bıraktığı ve kendilerinin «ağalık» ederek korudukları köylü; yüzeyde kalmış Batı taklitçisi de vardı. Aynı sürükledi. Mesele sadece böyle zincirleme bir sürüklemeye kalsaydı yine iyiydi; hiç olmazsa kütlelerin gerçekten istedikleri şeyler ortaysa döktü'müş, bunların çözüm yolları üzerinde kafa yorulmuş olurdu. Ama ne var ki sürükleyiciler sürüklenenlerin sözcülüğünü etmediler; ağızları açıldığı zaman, kütleler değil, kendi menfaatleri konuştu.

Aldatmanın Sürüşü

Türkiye'de demokrasiye geçiş, kütlelerdeki kırılganlıklar üzerinde kurulmuş menfaat oyunlarının dış görünüşü bakımından meşruluk kazanmasını da sağladı. Bütün yapıların kütleler için yapıldığı.

diği, onların isteklerine uyulduğu söylenmekteydi. İlk yılların iyimserliği, içteki ve dıştaki iktisadi koşulların elverişliliği karşısında, bu iki yüzü oyunun kütlelerce anlaşılması zordu. Daha önce, ki dönemde öylesine hatalı davranışlarda bulunmuş, kütleler o derece miyoplukla bir kenara itilmişti ki, insanlar yeryüzünde elde edebilecekleri nimetlerin sadece bu sürükleyiciler dönünde ellerine geçenlerden ibaret olduğunu sanmışlar, daha ötesini artık sık sık tekrarlanmasına özel ilke (tina edilen metafizik formüllere bırakmışlardır.

Çarkların altında kimler hesabına döndüğü kütleler tarafından bile anlaşılmağa henüz başlamıştı ki 27 Mayıs oldu ve olaylar kalabalıkların gözlerini açacak tabii sonuçlarına varamadan aldatmacanın filmi vaktinden önce koştı. Yoksa, da, mokratik perdesiz gerisinde oynanan oyunların, türlü sıkıntılar, duraklamalar ve hattâ gerilemeler pahasına da olsa, her kesce iyice anlaşılmasına ramsak kâğıtı.

Simdi, yarım kalan dersimizde bıraktığımız yerden devam ediyorum. İktidara namzet büyük muhalefet partisinin sü yüzünde görünen önderleri, güçlerini kütlelerden aldıkları iddiasıyla ortada dırılar. Kendilerine kalırsa, bu iddia onlara uyanıklığı, ileriye gidişi, aydınlığa yöneliş temsil eden herşeyi karşı cephe almak, hareket etmek, sövmek hakkını vermektedir. Davranışlarında bütün bunları sanki kütleler adına yapıyorlar gibi sahte halkçılık, izlerine de rastlamak mümkün. İşin asıl özünü veren yanı, kütlelerin de yüzünlerin verdiği eziklik ve kırılganlık içinde, sözcülüğü kendilerine terk etmiş görünmesidir.

Bütün olup bitenlere bakarak umut, suzluğa kapılmamak gerek. Aslında kütleler sürükleyicilere tam anlamıyla kapılmış değil. Kalabalıkları onların peşine düşüren şey, ne Türkiye'deki insanların son derece saf oluşudur, ne de sürükleyicilerle sürüklenenler arasında bağlanıçta bulunmayan menfaat birliğinin zamanla kurmuş olması. Asıl sebep,

kütlelerin yalnız bırakılmadığıdır. Şimdiye kadar Türkiye'de, uyanıklığı, ileriye gidişi ve aydınlığa yöneliş temsil ettiklerini söyleyenler, kütlelerle aralarında bağlantı kurabilselerdi, daha doğrusu bu bağlantı kendiliğinden yaratacak olan çözümlere elatmayı becerebilselerdi, sürükleyiciler bugün yalanlarıyla aldatacakları kalabalıkları bulamazlardı. Ama ne yazık ki, Türkiye'de, uzun bir süre, uyanıklık, derinlik ve aydınlık, bilimlerin diliyle bağlantılı değişkenler, denilen şeyleri kurcalamaktan ibaret kaldı. «Asıl değişkenlere elatmayı, toplumun kaderini değiştirecek reformları yapmayı, temel meselelere, ekonomik ve sosyal yapıyla ilgili çözümlere gitmeyi ya pekar kişi düşündü, ya da düşünce hep bir kenara itildi. Cumhuriyetin ilk yıllarından bugüne kadar, bu temel nedenlerin yüzeyde belirtileriyle, sonuçlarıyla uğraşmak derinlik, batılık, devrimcilik sayıldı. En karikatürleştirilmiş şekillerini köycülik kollarının çalışmalarında, kadın birliklerinin davranışlarında, rında bulan bu tutum, kütleleri öncülerden uzaklaştırmayıp da ne yapardı? Yüzye'deki şekli değişimleriyle uğraşmak yalnız kendi kendini aldatmanın bir yolu olmamakla kalmadı; kalabalıkları sahte sözcülerine peşine takmakta birinci derecede rol oynadı.

Çıkış

Gerçekten kütlelerden yana olduklarına insanların bugün çok çabuk ve bütün güçleriyle yapmaları gereken bazı işler var. Herşeyden önce, sürükleyicilerin kırılganlıklarını, karanlık hesaplarını, kütleleri aldatmak için giriştikleri ilk ekonomik oyunlarını açıkça ortaya sermek gerekir. Bu ise, tam bir düşün-

ce ve ifade özgürlüğü ister. Kütlelerin iftiharını önlemek istedikleri söyleyenler, bu isteklerinde samimi olduklarını, seçim kamunlarıyla oynayarak, perde gerilerinde birtakım kombinasyonlar çevirerek değil, böyle bir özgürlüğü tam anlamıyla gerçekleştirerek ispat etmelidirler.

İkincisi, kütlelerin yalnızlığını, mümkün olan en kısa yoldan ve hızlı gidermek halkçılığa ve devrimciliğe inanmalar, kütlelerin örgütlenişinde sahte sözcülere bırakmamalıdır. Sosyalist düşünce, tanışma ve dar ölçüde örgütlenme safhasından geniş kuruluşlar safhasına bir an önce geçmek zorunda. Bunun da ön şartı, tam bir örgütlenme özgürlüğü. Tıpkı düşünce özgürlüğünde olduğu gibi, bu alanda da halkın aldatılmasına karşı olduklarını söyleyenlerdeki samimilik, sosyalist düşüncenin örgütlenme ve yayılma özgürlüğünü taşıyış derecesiyile ölçülebilmektedir.

İktidarların şimdiye kadarki davranışları bu bakımdan fazla umut verici değil. Sosyalist düşüncenin kütlelerle teması geçmesi, parlamento gruplarında veya iktidar çevrelerinde hemen bir teşkil ve tepki yaratıyor. Mahalli seçimler sırasında, Türkiye İşçi Partisi'nin başarılı bir şekilde kütlelere hitab etmesi veya sosyalist yayın organlarının öbür yayınları geride bıraktıkları (trajlar) yükselmesi yüzünden bütün çevrelerde koparılan feryatlar bunun en açık örnekleri.

Böyle anlaşılıyor ki bütün statükocuları asıl üzen şey, kütlelerin aldatılmaması değil, bu aldatmanın başka bir statükocu grup tarafından başarılabilmiş olmasıdır. Asıl göz açıcılar ortaya çıkınca, «statükocular arası kışkırtıcı» hep ikinci plandaki kalıyor.

Mümtaz Soysal

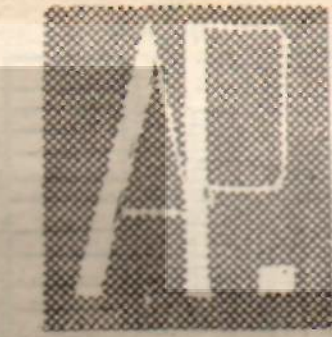
A.P. direnince, Çankaya toplantısı başarısızlıkla sonuçlandı

Çankayadaki liderler toplantısından sonra yayınlanan bildiri durumun ciddiyetine rağmen tebessümlerle karşılandı. Bir tabii senatör bildiri için «Ortak makale yazmışlar» dedi. Bir yazar bildiriye, ilk okul çocuklarının, «Türküm, doğuyum, çalışkanım»ına benzetti. Genel Kurmay Başkanı Sunay, bildiri hakkında önce «Balık avlamıyoruz. Ağ ağıda balık aramıyoruz» dedi. Daha sonra gazetecilerin sorularına, «Okumadım, incelemedim» sözleriyle geçiştirmek istedi. Nihayet zorla söylenen bir «Güzel» ile meseleyi kapattı. Tansel, «Okumadım. Alakalanacak vakit olmadı» cevabını verdi. Tural'ın cevabı ise, «Okumadım. Teblig hakkında hiçbir fikrim yok. Radyo da dinlemedim» oldu. Bildiri beğenilmemişti, gerçekten liderler bildirisi, «Türküm, doğuyum, çalışkanım»dan öteye gitmiyordu. Buna sebep, bu tip siyasi buhranlardan sonra yapılan liderler toplantısında AP. nin ilk defa olarak direnmesiydi. Bu tip buhranlar şimdiye kadar şöyle cereyan etmekteydi: «Önce bir olay patlak verir. CHP. ileri olayı büyütürler. Durum vahim derler. Millet vekilleri ve senatörler «Bakalım üç aylıkları alabilecek miyiz?» diye fısıldaşmaya başlarlar. Ortam hazırlanır. AP. yöneticileri, S.O.S. işaretini verirler, «Paşam bizi kurtar» derler. Paşa da onları kurtarır. Ve aynı fasit daire içinde politika oyunu yeni bir buhrana kadar devam ederdi.

Bu sefer de CHP. li politikacılar «Durum vahim, üç aylıkları alamayacağız» fısıltıları ile üzerlerine düşen rolü yerine getirmişlerdir. Ne var ki, AP. bu sefer «Kurt geliyor» tehditleri karşısında eskisinden çok daha az telaşa kapılmış ve siyasi partiler kanunu ile dokunulmazlıklar konusunda direnmıştır. Bu direnmede, bir çok AP. linin olan biteni «İnönü'nün oyunu teşhisini koymalarının payı büyüktür. «Kurt geliyor» fısıltılarının çok tekrarı AP. nin bu yoldaki güphelerini kuvvetlendirmiştir. Bundan başka AP. kongresi arifesinde bir teslimiyet, bugünkü AP. yöneticilerinin iktidardan uzaklaştırılmalarına sebebiyet verebilecekti. Bu sebeple AP. liderleri, Büyük Kongredeki zaferden sonraki ikinci zirve toplantısında biraz daha anlayışlı ve daha tavizkâr davranabilecekleri düşünülmesiyle gündelik direnme yolunu seçmişlerdir. Yalnız yanlış bir teşhis olayları hızlandırabilir. «İnönü'nün oyunu» düşüncesi bu yanlış teşhislerin en tehlikelilerinden biridir. Gerçi, CHP. olayda kendi siyasi hesapları için yararlanmak istemiştir. Ama olayı yaratmak başka yararlanmak başkadır. İnanı, bu tip oyunların beklenen den ne kadar ters sonuçlar verebileceğini hesaplarsanız kadar tecrübelidir.

Bir noktada tereddüt edilmemelidir: Bir Genel Kurmay Başkanının böyle bir mektup yazması için ciddi sebepler mevcuttur. Her halükarda mektup artık açıklanmıştır ve sahiplerini angaje etmektedir. Bu dönüşü olmayan bir açıklamadır. Ne var ki, politika çevreleri bugünkündən farklı bir politika anlayışından yoksun gözükmemektedirler. Başka bir politika anlayışına geçebilecek yeteneklere sahip olsalardı, bunu 1961 den itibaren göstermeleri gerekirdi. Bu durumda ikinci Çankaya toplantısı yeni bir «vakit kazanma» arzusunun ötesine geçilemeyeceği benzetilmektedir. Şimdiye kadar hep, «Birşey yapmak için vakit kazanmak» değil, «vakit geçirmek için vakit kazanmak» arzusu zirve toplantılarına hakim olmuştur. Bu sebeple vakit kazanmak bir şeyi değiştirmektedir ve günlerden bir gün vakit tükendiği görülecektir.

Bir lider aranyor

Bir lider aranyor

Bugün başlayan AP. kongresinin, bir Genel Başkan seçmekten öte bir meselesi yok. Millet oylarının yarısını alan ve normal olarak iktidara en kuvvetli aday olan partinin lideri seçilecek bu kongrede. Ortada dört aday var. Adaylardan ilki kendini komik kılmakta büyük bir başarı gösteren İsviçre sakin Prof. Ali Fuat Başgil. Başgil, «Adalet Partili vatandaşlarına» bu uzaktan adaylığı şöyle açıklıyor: «Geçen Eylül başlarında Başkanlığa adaylığımı koyarken, kongreden evvel memleketi dönmeyi düşünmedim. Çünkü şimdiki halde benim Türkiye'de resmi veya gayri resmi bir vazifem olmadığı gibi görülecek husus bir işim de yoktur. Kongre kararı müsbet olur ve sayet başkanlığa seçilsem, üstüme ağır bir mesuliyet almış olacağım için, vazifem başına dönme bir borç bilir ve derhal hareket eder gelirim.»

Başgil, bu gayri ciddi tutumuyla kazanma şansını sıfıra indirdiği gibi haksız ve zahmetsiz kazandığı politik şöhretini de tamamen yitirmiştir.

İkinci aday emekli Hava Generali Tekin Arıburnudur. Arıburnunun tek kozu, «Bir Saadetin Bilgiç'i Başbakan olarak, Sunaylar, Tanseller, Turallar ile konuşurken tasavvur edebiliyor musunuz?» şeklindedir. Ama bu propaganda tutmamıştır, hattâ bir çok çevrelerde aksi tesir yapmıştır.

Geride kalan iki aday Bilgiç ve Demireldir. Yarışa biraz geç katılan Demirel, yerli ve özellikle yabancı iş çevreleriyle, basın tarafından desteklenmektedir. AP. basını kadar, büyük trajik gazeteler de Demirelden yanadır. Menderes'in eski Su İşleri Genel Müdürü, «Barajlar kralı» olarak kamu oyununa sunulmaktadır. Adalet Gazetesi, ünlü Morrisson şirketinin Türkiye temsilcisi olan Demireli, dört başı mamur şekilde tanımlamayı başarmıştır. «Türkiyedeki geniş halk kütelleri Süleyman Demireli henüz bir siyasi şahsiyet olarak tanımiyorsa da, Türk iş hayatı, geniş yatırım sahaları, yabancı muhitler, bilhassa tahsilni yaptıktan sonra mevcut ilgilerini iş münasebetleriyle bütün artırdığı Birleşik Ameri-

Parti liderleri Gürsel'in Başkanlığında yapılan Çankaya toplantısında

ka, Başkan Johnson dahil bütün siyasi mahafil ve büyük iş müesseseleri bu başarılı, yüksek bilgili ve yapıcı insanı çok yakından tanıyor. Adaletin bu takdim yazısına eklenebilecek fazla bir şey yoktur. Fakir bir köylü çocuğu olan Demirelin yıldız, Menderes tarafından genç yaşında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne getirilince birden bire parlamıştır. Amerikan Yardım Teşkilatının (A.I.D.) bir numaralı bursiyeri olan Demirel, özellikle Amerikan iş çevreleriyle olan münasebetlerine önem vermiştir ve bunda başarı sağlamıştır. Dünün fakir, köylü çocuğu Demirel, bugün genç bir milyonerdir. Johnson Başkan Yardımcısı olarak, Türkiye'ye geldiğinde, Amerikanın bu bir numaralı bursiyerinin evinde ziyaret etmiştir. AP. Genel Başkanlığı seçimlerinde Amerikan yetkililerine de oy hakkı tanınsa, oylarını tereddütsüz Morrison'un bu başarılı temsilcisine vereceklerdir. Birkaç ay önce, memleketimize bir başbakan adayı aramak üzere gelen Amerikan Casusluk Teşkilatının (C.I.A.) ünlü ajanı General Porter'in eğer milletvekili olsaydı, Demireli seçeceği muhakkaktı.

Başbakan Demirelin Amerikan yabancı sermayesini Türkiye'ye çekmekte ve dostu Johnson'dan bir kaç dolar daha fazla yardım almakta diğer politik personelden daha başarılı olacağı şüphesizdir.

Mühendis çevrelerinde de hayli sevilen Demirelin hendikası, politikacı olmayışındır. Demirel, daha çok dinamik teknisyen tipidir, hitabeti yoktur. Kitleleri sürükleyebilecek nitelikte gözükmemektedir. Politikanın ise şimdiye kadar dışında kalmıştır. Bir ara Genel Başkan Yardımcısı iken, Bayarın tahliyesi dolayısıyla zinde kuvvetlerde AP. ye karşı kuvvetli bir alerji baş gösterip parti binası tahrip edilince, Demirel partiye uğramamış, sonra da istifasını göndermiştir. İstifa gerekçesini arkadaşlarına şöyle açıkladığı söylenir: «İnsanın ateşe elini sokmasına lüzum yok. Partinin başına bu hâl gelebilir. Ben büyük bir iş adamıyım. Mes'ul mevkide bulunursam, benim de işlerim bozulur. Parti demek, mali imkân demek. Bu parti kapatılsa dahi yenilerini kurup yapışmak için para lazım. Ben şimdi kenarda yedek kuvvet olarak kalırsam parti için daha iyi olur. Zamanı gelince gene görev alırım.»

Demirel, Sunayın mektubundan sonraki kritik günlerde de Adalet Gazetesinde «Türkiye tabiatı üzerine bir sobbet» adlı coğrafi yazılar yazmaktaydı. Gazete ayrıca, «Demireleler, bir takım milletvekillerinin dokunulmazlıklarının derhal kaldırılmasını istiyor» diye bir başlık atmıştı.

Demirel, iyi bir mühendistir. Fakat iktisatçı diye tanıtılmasına rağmen iktisatçı değildir. Köylü çocukluğundan milyonerliğe kolay geçmesi dolayısıyla, herkesin özel teşebbüs yoluyla kalkınabileceğine inanır. Amerikada da bunun örneklerini görmüştür. Bu bakımdan öbür adaylarla aşırı özel teşebbüslükte ve Amerikancılıkta birleşmektedir.

Demirelin rakibi Bilgiçtir. 1960 dan sonra politikaya atılan Bilgiç, bir çırpıda partinin en üst kademelerine sıçramıştır. Tabii Bilgiç, yabancı dil bilmez. Bunu «Ne yapalım biz ekme kavgası peşindeydik, arkadaşlarımız gibi Avrupalara gidemedik. Hükümet tabibliğinden hükümet tabibliğine sirttik durumda» diye açıklar. İktisadi meselelerden anlamadığını saklamaz. «Bilene sorarım» der. Demirel gibi o da iyi bir hatip değildir. Mecliste, radyoyla verilen Kıbrıs nutkunu iyi kuraat edememesi yüzünden çok puvan kaybetmiştir. Başkanlık seçimini kazanamazsa bunun baş sebebi, Kıbrıs nutku olacaktır. Bilgiçin en büyük meziyeti, kızsadan, sinirlemeden, günde 18 saat insanları sabırla dinlemeyi bilmesidir. Bu sabır ve soğukkanlılık sayesinde Bilgiç, «iyi teşkilâtçı» şöhretini kazanmıştır. Bilgiçin en büyük şansı da teşkilâtın başında bulunması ve kongre doluşmaktan yılmamasıdır. Bu sebeple Bilgiç, «Çeymeyi bekleyen suyu içers» diye bilecek durumdadır. Genel Başkanlığı kazanma şansı, Demirelden fazla gözükmemektedir.

Bilgiç, kabadayı davranışlardır. Sık sık ortada bir canımız var, daha başka neyimizi alabiliriz demekten hoşlanır. Nitekim, partiler arası son zirve toplantısında, dokunulmazlıklarını kaldırılması ve siyasi partiler konusunda direnerek, teşkilâtın sempatisini toplamıştır. Bilgiç, «Vatandaşların ve müesseselerin hakları, vazifeleri Anayasayla tayin edilmiştir. Herkes bu hak-

Süleyman Demirel Başkan Johnson ile...

SİYASİ NOTLAR

İŞVEREN - BAKANLAR TOPLANTISI ve ÜCRETLER

İşveren temsilcileriyle bakanların üç ayda bir yaptıkları toplantı, işveren temsilcilerinin işçi meselelerindeki tutumunu göstermek bakımından aydınlatıcı oldu.

İşveren görüşünü, Ankara Sanayi Odasının başına geldiğinden beri müthiş bir iktisatçı kesilen Orhan Işık savundu. Orhan Işık, ücret - produktivite - istihdam bağlantıları hakkında kulaktan dolma bir ekspoze yaptı. Varılacak sonuç tabii ki belliydi: Ücret produktiviteye bağlanmalıydı, aksi halde işsizlik olurdu. Kulaktan dolma iktisatçı Işık'a göre, «Toplu Sözleşme Kanunu hep işçiyi korumaktaydı. Bu düzeltilmeliydi. Hele kamu sektörünün ücret artışlarında para, yöneticilerin cebinden çıkmadığı için, çok önemli davranışları iş hayatının dengesini bozuyordu. Devlet yüksek ücret ödeyince, özel işverenler güç durumda kalıyorlar ve normalin üstünde ücret vermeğe zorlanıyorlardı. Devlet sektörü, ücret konusunda da

viteye bağlanması düşünülebilir.» diyordu. Toplantı masasının üzerindeki Kent sigarası pakelerini gören Tarım Bakanı sözlerini şöyle başladı: «Kimimiz Kent sigarası içiyor. Kimimiz bir Kent sigarası parasıyla ale geçindiriyor. Bu durumda hükümet, ücretleri normal bir seviyeye getirebilmek için elbette harekete geçecekti.»

Sahinin bu cepheden taarruzu karşısında, işverenler, işçi temsilcilerinde daha ileriye gitmeyi uygun bulmadılar. Böylece gündemin başka maddelerine geçildi. Bu maddelerden biri, sanayi yerleşmeleriyle ilgiliydi. İşverenler, Bursa Sanayi Bölgesi için sağlanan 25 milyon lira kredinin faizinin indirilmesini, hatta kaldırılmasını istiyorlardı. Maliye Bakanı Ferit Melon, «Bu kredi için biz yüzde 4 faiz ödüyoruz. Faizi indiremeyiz.» cevabını verdi. Melon sanayi bölgelerinde kullanılacak tesislere gümrük muafiyeti v.s. gibi imtiyazlar tanıması talebini de sanayi bölgesinde kurulan tesislerle teftirik yaratacağı gerekçesiyle

Turhan Sahin

Bulent Ecevit

yatmalıydı. Bu özel sektörün meselesi değildi, bütün memleket ekonomisini ilgilendiren meseleydi. Bu meselede özel sektör ve kamu sektörü aynı safta bulunmak zorundaydılar.

Toplu sözleşme yoluyla ücretlerin yükseltilmesi, işsizliğe yol açmaktaydı. Nitekim toplu sözleşme yapılmadan 450 işçi çalıştıran Münnepollis şirketi, toplu sözleşmeden sonra işçi sayısını 350 ye indirmişti. Halbuki Hindistan'da düşük ücret, çok istihdam politikası uygulanıyordu ve bundan işçiler çok menmunda. Mesela Hindistan, baraj inşaatında, makina yer'ne işçi kullanan toprak yağma baraj yapma yoluna gitmişti. Bu sayede az sermaye, bol iş gücü kullanılıyordu. Ücretler çok düşüktü, ama halk iş bulabiliyordu için sevbiçliydi. Bizde ise ücretler yüksek olduğu için az işçi kullana yoluna gidiliyordu. Neticede işçi de işveren de zarar görüyordu.»

İşveren temsilcisinin başka bir şikâyeti, Çalışma Bakanı Ecevit'in tutumuydu. Ecevit, orada burada işçilerin lehine konuşmaktaydı. «İşçiler, haklarını aldılar» demektedir. İşverenler, bu «hak almaya» anlamıyorlardı. «Hak almak», kurulu düzenin temellerini sarsacak devrinci bir deyimdi.

İşveren temsilcilerinin bu şikâyetlerini, Ecevit yurt dışına olduğu için, onun yerine Tarım Bakanı Turan Şahin cevaplandırdı. Şahin, «Ücretler, çok düşük seviyede. Ücretler normal bir seviyeye çıkarılmalı. Ancak ondan sonra ücret artışlarının produkti-

le reddetti. Turan Şahin de, Üzerinde Tarım İstihdam Enstitüsünün bulunduğu Mucur Çiftliğini, Ankara sanayi bölgesi kurulması için vermeğe yanaşmadı. «Atatürk çiftliğini verin» teklifine de hayır dedi.

Ankara sanayi bölgesine arazi tahsis meselesi iki yıldır sürüp giden bir işti. İki yıl kadar önce işveren sözcüleri «Acet arazi tahsis» diye hükümeti sıkıştırmışlardı. Ne var ki, İmar İskân Bakanlığının, «Kurulacak tesisleri bildirin, yer bulalım» cevabı üzerine Odalar Birliği yetkilileri bir türlü tesisler hakkında gerekli bilgileri verememişlerdi. Bakanlığın ısrarı üzerine de Birliğin cevabı «Başka bölgeye gittiler» olmuştu. Şimdi de aynı gerekçe ile yer isteniyor. Bir liste talep olursa cevap muhtemelen yine «Başka bölgeye gittiler» olacaktır. Esasen Türkiye çapında bölgesel çalışmalar geliştirilerek hangi bölgede ne gib' iş kollarının ve ne büyüklükte kurulacağı tesbi' edilmeden sanayi bölgeleri kurma teşebbüsleri yetkililerce hata bulunmaktaydı.

Toplantıda ele alınan başka bir konu, ihracatta fiyat tesbiti meselesi idi. İşveren sözcüleri, «Fındık üretimi bırakın, satılmı' dıyorlardı... Sözcü Nuri Ceritoğlu'na göre, «Fındık mahsulü, köylü çok gübre kullandığı için bol olmuştur. Gelecek yıllarda da mahsul bol olacak, stoklar yığılacaktır. Bu sebeple, fiyatta aldırış etmeden, ed'eki mahsulü satılmaktadır.» Ne var ki, müstahsil korumaya azimli görünen hükümet bu görüşe itil-

GERÇEK SAYGISI

Hariciden Gazel

Ankara ve İstanbul sokaklarında GO HO'landıkdan sonra Amerikalı dostlarımız kendilerini şirin göstermek için zahmete girmek gereğini duymaya başladılar. Geçenlerde ünlü sinema oyuncusu Kirk Douglas, bir «yıl niyet açıklası» olarak geldi, genç kızları heyecanlandırıp kadınların kollarına, elbiselerine imzalar attı; gençler ne sorarlarsa sorunsun önceden bellediği sözleri tekrarlamakla yetindi ve bütün şirinlik çabalarına rağmen gene de GO HO'lanmaktan kurtulamıyarak gitti.

Şimdi de 21 Kasım 1964 günlü Milliyet'te, Amerikan Haber Merkezi Tanıtma Dairesi Müdürü Bay William H. Anthony, «Sosyalizm - Kapitalizm» başlıklı bir yazıda, Amerikan Haberler Teşkilatı'nın incelemelerine ve lügatlerden edindiği iktisat bilgisine dayanarak, sosyalizmden, kapitalizmden söz açıyor. Sonunda, Amerika'dakine benzer bir sistemün insanların «tam istedikleri sistem olduğunu» söylüyor. Ne var ki Amerikalı müdür bunca GO HO'lanmaya rağmen hâlâ uyanımsa bezenmiyor, hâlâ adının altına «Amerikan» la başlayan bir takım sıfatlar ekleyince rahat rahat saçmalayabileceğini sanıyor. Bizim işportçuların «Amerikan malı» diyerek iskarta malları yutturmasına benziyor Bay Anthony'nın davranışı!

Bay Anthony, 27 Mayıs sonrası Türkiye'sinde, sosyalizm - kapitalizma üzerinde konuşmak istiyorsa kendisine bazı gerçekleri hatırlatmamız faydalı olacaktır.

1) Sosyalizm bunun bunun lafına göre değişen bir şey değildir! Sosyalizmin bir tek tarifi vardır: Üretim araçları mülkiyetinin fertlerin elinde değil toplumun elinde olması. Bay Anthony'nın «Sosyalizmin hükümet sorumluluğu mânasına geldiğine inanıyorsunuz, bu «iyi» bir kelimedir. Fakat bunun «Hükümet mülkiyeti» (Ne demek ola?) mânasına geldiğini düşünüyorsanız «kötü» bir kelime olabilir, sözleri sadece gülünçtür.

2) Az gelişmiş ülkelerde birdenbire sosyalizme geçiş söz konusu değildir. Çünkü sosyalizm ancak birtakım temel yapı reformlarından sonra gerçekleştirilebilir. Bunun için Amerikalı müdürün, az gelişmiş bir ülkede, «Umumiyetle haangisini tercih edersiniz, belirsiz başlı sanayilerin özel mülkiyetini mi, yoksa devlet mülkiyetini mi?» sorusu, bir bilginliğin değilse, mesleği yanlış koymanta güzel bir örneğidir. Az gelişmiş ülkelerde sanayinin özel mülkiyette ya da devlet elinde olması değildir tartışma konusu olan; sanayi yoktur ki kimsin elinde olacağı tartışılmaz! Tartışılan, sanayileşmenin hangi yoldan gerçekleştirileceğidir: Kapitalist yoldan mı, kapitalist olmayan yoldan mı?

3) Yeryüzünde kapitalist yoldan sanayileşerek ekonomik bağımsızlığa kavuşmuş bir tek az gelişmiş ülke yoktur. Türkiye'nin 41 yıllık deneyleri de bu gerçeği doğrulamaktadır. Sanayileşmemiz ancak kapitalist olmayan bir yoldan gerçekleştirilecektir. Bunun soru sorup cevap almakla ilgili yoktur; bu, tarifi, ekonomik ve sosyal gelişmemizin ortaya çıkardığı bir zorunluktur. Ve gerçekleşmesi, ikerde toprak ağabasına ve yabancı sermayenin işbirlikçisi araçlara, dışarda da emperyalizme karşı yürütüleceğimizi savaşın başarı derecesine bağlıdır.

4) Batı Avrupadaki sosyalist ve işçi partilerinin sanayinin millileştirilmesindeki ısrarlarından vazgeçmeleri söz ile İngiliz İşçi Partisi'nin ekonomik programını karşılaştırmak Amerikalı müdürün sözlerinin doğruluk derecesi hakkında yetesizlikle fikir verebilir.

5) Bay Anthony'nın sosyalizm hakkındaki pek kendine özgü fikirleri için delil olarak bula bula sosyalizme karşı iki Afrikalı liderin, Senegal'li Senghor ile Tunus'lu Burgiba'nın sözlerini buhup heri sürmele çok ilgi çekicidir. Bay Athonye biraz da Seku Ture, Nkrumah, Keita, Ben Bella, Nasser gibi liderleri okumasını ve YON'un «Üçüncü Dünya Konuşuyor» sayfasında çıkmış ve çıkacak çevirileri izlemesini salık veririz.

6) «Amerika'dakine benzer bir sistemin» emperyalist niteliği ve az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarına nasıl engel olduğu üzerinde durmayıcağın, ama hariciden gazel okuyan Amerikalı müdürün bundan bir tavsiye: «Sizin iş çevreleri dışında bir toplulukta, özellikle üniversitelerde arasında, «Sosyalizmi istemekten ziyade serbest teşebbüsün umumî olarak halkın menfaatine göre ayarlandığı bir ekonomiyi arzu ettiklerini söylemek daha doğru olabilir.» gibi ipe sapa gomez lafırlar etmeyin. Herkes beşim gibi çünüm Pazar gününü rezil ederek bunlara sâkin sâkin cevap vermez. Serbest teşebbüsle halkın menfaatinin ancak sizin gibi maasım hak etmek zorunda olan memurların kalemlerinin birleştirileceğini görerek, «Ne yapmış adam, etmek parası meselesi!» diyerek geçmez, size unutamayacağınız bir «Go home!» çekerler.

İyl de ederler.

Fethi Naci

Kaçakçılık

Geçen hafta İstanbul Birinci Ağır Ceza Mahkemesi, yurt dışına döviz kaçırmaya yardımcı olan kişilerle ilgili tanınmış bankanın yetkililerini 5'er ay 25'er gün hapis cezasına mahkûm etti. Fakat mahkeme bu bankaların «memleket iktisadiyatındaki mevkiilerini düşünerek» cezayı tecil yoluna gitti.

Yeni Gazete, bu kaçakçılık hâkâyesinin kıyıcısını şöyle anlatıyor:

İsviçre'deki Hochstrasser firması, yurt dışına döviz kaçırmak kararındadır. Bu amaçla biri İstanbul'da, diğeri Zürihte iki para mekt.

ların ve vazifelerin hudutları içinde kalmaya mecburdur.» diyerek kapalı bir şekilde son davranışları tenkid etmektedir. Bilgiç, dokunulmazlıklar konusunda da şöyle demektedir: «Mevzuata aykırı davranışların sahipleri varsa, bunlar hakkında yapılması gereken muamelelerin yetkililer tarafından zamanında yapılmıyarak Büyük Kongre arifesinde istismar konusu haline getirilmesi de bir mânada kanun ihlâlidir... Hele, yasa dokunulmazlıklarının kaldırılması için Hükümet ve iktidar mensuplarının komisyonunda bekleyen dosyaları, milletten gizlenerek yalnız AP mensubu kişilerin isimlerinin radyo ile ilânı partizan idarenin taptaze bir örneğidir... CHP müsamahasız, istismarcı, inhisarcı, garazcı, farkı muameleci davranışlarından vazgeçmedikçe huzur gelmeyecektir.»

Bilgiç, Büyük Kongrede, Gümpala'nın 180 derececik «Paşam biz kurtar» davranışlarından çok farklı olan bu direnişini değerlendirmeye çalışacaktır. Yalnız, dozajın kaçırılması veya bazı delegelerin durumun ciddiyetini kavramıyarak coşmaları, işleri çok karıştırabilir. Kongredeki muhtemel hatalı konuşlar, şimdiden birçok çevreyi korkutmaktadır.

Program

Merkez Yönetim Kurulu kongreye, bu cins toplantılarda artık âdet olduğu üzere AP'nin millî eğitim, ekonomi ve maliye politikasını tesbit eden üç tasarı götürmektedir. Tasarılar, 1946 yıllarında çok revaçta olan gerçeklerden uzak, hayalî fikirleri dile getirmektedir. İktisadi politikanın temel görüşü, «Her ne suretle olursa olsun vatanın haklarını ve özel teşebbüs serbestliğini iktidar eden ya da kullanan İktisadi fikirlerin ve cereyanların karşısında olmak». «Devlet teşebbüsü, özel teşebbüsün kalkanı, köstetleyici bir teşebbüs değil, özel teşebbüsün gücünün yetmediği işleri yapan bir müessesedir... Devlet, özel teşebbüsün destekleyicisi ve yardımcı durumuna getirilmelidir... Vergilerin ilânı ile servet beyanı müesseseleri kaldırılmalıdır... Mutedil bir enflasyonun aleyhinde değiliz.»

Ordu personeline de «Yorucu ve yıpratıcı şartlar altında çalıştığı hesaba katılarak mesleğinin şeref ve haysiyetine yarayan bir hayat seviyesi» sağlanacaktır.

Halk kütlelerini peşinden sürükleyen Türkiye'nin en büyük partisi işte böyle perişan ve halka karşı bir programla kamu oyu önüne çıkabilmektedir. Bu bakımdan program, Türkiye'deki ters durumun tam bir ifadesidir. Bu ters durum uzun müddet sürmez. Aslına bakılırsa, AP gerçek anlamda bir parti değildir. Başka bir deyişle, AP halk kütelleri tarafından AP olduğu için değil, İnönüye ve CHP'ye karşı olduğu için tutulmaktadır. Halk kütelleri, memur istibdadından şikâyetçidir. 1950-54 yıllarının arız refahının özlemi içindedir. Memur istibdadından ve geçim sıkıntısından CHP yi sorumlu görmekte ve CHP'ye en müessir şekilde karşı çıkan teşekküllü tutmaktadır. Ne var ki, 1946 modası bir programla ortaya çıkan bütün siyasî teşekküllerin, 1964 Türkiye'sinin sıkıntılı şartlarından, halkın özelemlerini zerrece karşılayabilmesine imkân yoktur. AP'nin iktidara geçişi birkaç yıl içinde Menderes ve AP efsanesinin yıkılmasına yetebilir. Bu arada toplumu aydınlar geniş halk kütelleriyle güçlü bağlar kurmayı başarabilirse, Türkiye de gerçek bir demokratik düzene yönelmiş olur. Başka davranışlar, halkçılık yolunda önemli adımlar atmaya başaramadıkça, Menderes ve AP efsanesinin daha uzun yıllar sürmesine yol açacaklardır.

ven firma kuruyor. İstanbul'da paravan firma ihracatçı Zurich'teki ise ithalâtçı, Hochstrasser Türkiyenin aldığı fındığı paravan ihracatçı firmaya devrediyor. Bu firma da fındığı, Zurich'teki paravan firmaya gönderiyor. O da fındığı İsviçre'deki Hochstrasser'e devrediyor. Taahhüt ki bu muamele bankaların aracılığıyla yürütülüyor. İstanbul'da ihracatçı iki tanınmış bankamızın Galata şubeleri aracılık ediyor. Fındığın İsviçreye ithalâtında da aracı Mercan tile adlı gayri caddi bir İsviçre Bankası.

Gelgelelim Marcan'tle Bankası aa paravan ithalât ve ihracat şirketleri gibi gayri caddi bir kurum imiş. Bu geçekonu bankanın işsizliğini, Türkiye'deki bankaların mutlaka bilmesi gerekirdi. Bilme mişler. Sonra Türk Bankaları mutadm aksine, fındık bedeli dövizi tahsil etmeden, fındığın ithalâtçıları tarafından çekilmesin sağlayan vesikaların verilmesinde de bir mahzur görmemişler. Ama bu arada da bir tabelâdan ibaret İsviçre bankası iflâs ed'ermiş. Bankalarımızın bu ufak ihmâli dolayısıyla da, Türkiye 1 milyon 85 bin dolar döviz kaybetmiş.

Bankalarımızın bu ufak ihmâli 14 sayılı kararnamenin 30 uncu maddesine aykırı. Ama Ağır Ceza Mahkemesi, bu iki tanınmış Bankamızın «memleket iktisadiyatındaki mevkiilerini düşünerek» cezalarını tec'letmiş. Buna karşılık döviz kaçakçılığı yapan İsviçre Hochstrasser firmasının İstanbul temsilcisini 15 yıl ağır hapis ve 15 milyon lira para cezasına mahkûm etmiş. Temsilci Warner Vennoos «ben İsviçre Cumhurbaşkanı'nun yeğeniyim» diyor-muş. Yeğeni kurtarmak için de Türkiye'deki İsviçre temsilcileri çeşitli diplomatik temaslar yapmışlar.

Sinema Korsanları

Nijat Özön

Evet, sinemanın korsanları. Yabancı senaryoları istedikleri gibi kullanan, yabancı filimlerden sahneler aktaran, daha ileri gidip filimleri sahne sahne tekrarlayan, orijinal film müziğini yağmalayan, bütün bunları yerli yapılara bile uygulamaya kalkınlar için başka ne denir? Keşanlı Ali Destanı'nı yazından izinsiz beyaz perdeye aktarmaya kalkışan bir yapımın gazetelere geçen sözleri, üstelik bunların ne kadar pervasız olduklarını ortaya koyuyor: «Ne yapalım, bu bir ticarettir isterse tamamen de benzeyebilir, kimse de bir şey yapamaz. Biz Haldun Taner Bey'le konuştuğumuz zaman ona aynen söyledik, «Siz bu filmi bize vermiyorsunuz ama biz yine de çevireceğiz, görürsünüz» dedik ve görüyorsunuz çeviriyoruz da, kimse de bir şey yapamaz. Dünyanın her yerinde bu tip hâdiseler olur, bilhassa film sahasında çok sık görülür. Ticaretle her şey mubahtır.»

Bu pervasızlığın çoğu, bu konudaki mevzuatı bilmemekten, mevzuatın kullanılmamasından, uygulamadaki örneklerin azlığından ileri geliyor. Resmî makamlar da aynı bilgisizlik içinde. Nitekim, başka bir adla çevrilen bir filmin sahipleri, adı geçen tiyatro yapıtının ününden yararlanmak için filimlerinin adını bu yapıtın adıyla değiştirmek istedikleri vakit, Ankara'daki Film Denetleme Kurulu (Merkez Film Kontrol Komisyonu), «meslek haysiyetiyle bağdaşmadığı» gerekçesiyle bu ad değişikliğine izin vermemiştir. Gerçekte, haksız bir davranışı önlemekle birlikte, Denetleme Kurulu'nun bu kararının hiçbir hukuki dayanağı yoktur, kurula böyle bir yetki verilmemiştir.

Sinema korsanlığını önleyecek hukuki dayanaklar, 8 Mayıs 1326 (1910) günlü «Hakk-ı Telif Kanunu»nun yerine geçen 7981 sayılı ve 10 Aralık 1951 günlü «Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu»nda yer almaktadır. Gerek filimler, gerekse filimlere kaynak olabilecek yapıtlar bu kanunun kapsamına girmekte ve korunmaktadır. Bu kanunun amacı 13. maddede şöyle açıklanmaktadır: «Fikir ve sanat eserleri üzerinde sahiplerinin mali ve mânevi menfaatleri bu kanun dairesinde himaye görür.» Kanunun ilk maddesi nelerin «eser» sayılacağını belirtmektedir. («Bu kanuna göre eser; sahibinin hususiyetini taşıyan ve

aşağıdaki hükümler uyarınca ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri sayılan her nevi fikir ve sanat masulüdür.» Bundan sonraki dört maddede, bu dört çeşit eser ayrı ayrı sayılmaktadır. «Sinema eserlerine ayrılan maddede şudur: «Sinema eserleri şunlardır: 1. Sinema filimleri; 2. Öğretici ve teknik mahiyette olan veya günlük olayları tesbit eden filimler; 3. Her nevi ilmi, teknik veya bedli mahiyette projeksiyon diyaforamları.»

8 Yukarıda zikredilen eserler film veya camdan başka bir madde üzerine tesbit edilmiş olsa da projeksiyonla gösterildiği takdirde sinema eserleri grupuna girer.

8 Sırf beste, nutuk, konferans ve sairiyi nakle yarıyan filimler sinema eseri sayılmaz.» (Madde 5).

2. maddede ilim ve edebiyat eserleri arasında «herhangi bir şekilde dil ile ifade olunan bütün eserler» dendiğine göre, özgün (orijinal) senaryolar bu kanunun kapsamına girmektedir. Kanun aynı zamanda uyarılma'yı (adaptation) da kapsamı içine almaktadır. Nitekim «işlenmeler» i ele alan 6. maddede işleme, «diğer bir eserden istifade suretiyle vücud getirilip de bu esere nispetle müstakil olınan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri işlenmedir» diye tanımlandıktan sonra, aynı maddenin 3. bendinde işleme çedidi olarak «musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekilde sokulması» gösterilmektedir. Bu bende göre, ayrıca, yönetmenin yaptığı için de bir işleme olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Maddenin son fıkrasına göre, «işliyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.» 22. madde, «bir eserden, onu işlemek suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir» demektedir.

Peki, bu kanunun korunmasından yararlanabilecek olan yapıtın sahibi kimdir? Kanunun 2. bölümü bunu cevaplandırıyor. 8. maddenin ilk fıkrasına göre «bir eserin sahibi, onu vücud getirendir, son fıkraya göre de «bir işlenmenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla, onu işleyendir. Buna göre, kanunu düzenleyenlerin her şeyden önce «yaratıcılık» a önem verdikleri anlaşılıyor. Fakat yine aynı maddenin 4. fıkrasında bu ilkedden kesin bir ayrılış var. Buna göre «bir sinema eserinin sahibi onu imal ettirendir.» Yani mevzuatımıza göre sinema yapıtının (film) sahibi yapımçı oluyor. Bu tutum, yukarıda belirtilen fıkralarla olduğu kadar, 1. maddede «eser» in niteliğini belirten «sahibinin hususiyetini taşıyan» görüşüyle de çalışmaktadır. Kanun yapıcı, tutumunu genellikle, «yaratıcı» ya önem veren Latin ülkeleri mevzuatına dayandırırken, sinema konusuna gelince «yapımçı» yi eser sahibi sayan Cermen mevzuatına dayandırmaktadır. Ortaklaşa meydana getirilen sinema yapıtında çeşitli yaratıcıların hakları da korunursa, bu sonucu tutumun pratik yönden üstünlüğü inkâr edilemez. Nitekim Cermen mevzuatında, yaratıcıların mânevi hakları göz önünde tutulmaktadır. Fakat bizim kanunumuzda yaratıcıların mânevi hakkı çok sınırlıdır; bu da, adlarının zikredilmesini istiyebilmekten ibarettir; Ticari maksatlarla imal edilen sinema eserlerinde baş rol alanlar, senaryo sahibi, besteci, operatör, koro veya orkestra şefi, solistler, filmi imal eden kimselerden film ve reklâmlarda adlarının zikredilmesini istiyebilirler» (madde 80). Bu kimseler tecavüzün ref'i dâvası açabilirler, ayrıca zarar ve ziyan, mânevi zarar istiyebilirler.

Kanunun üçüncü bölümü, korunacak hakların çeşitlerini göstermektedir. 16. maddede «eser sahibinin izni olmadıkça eserde veyahut eser sahibinin adında kısaltmalar, eklemeler ve başka değiştirmeler yapılamaz. Eser sahibi kayıtsız şartsız olarak izin vermiş olsa bile şeref veya itibarın yahut eserin mahiyet ve hususiyetlerini bozan her türlü değiştirmelere muhalefet hakkını muhafaza eder. Bu haktan sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür» denilmektedir. Bu madde gerek orijinal senaryolarda, gerekse uyarılmalarda, eser sahibine itibar hakkı verdiği gibi, piyasaya çıkarılan bir filmde sinema sahiplerinin yaptığı değişikliklere, kesintilere karşı da kullanılabilir. Bundan sonraki maddeler eser sahibinin mali hakları arasında işleme, çoğaltma, yayma, temsil, radyo ile yayma hakları sayılmaktadır. Bunun ağılı olarak, sinemanın özelliğini göz önünde bulunduran iki maddeyi de belirtmek gerekir. 38. Madde, bütün fikir ve sanat eserlerinin ayaymılama veya kâr maksadı gütmeksizin kişisel olarak kullanılmak üzere az sayıda çoğaltılmasına izin vermekte, fakat filimleri bunun dışında bırakmaktadır. 57. maddede de «bir sinema eserinin çoğaltılmış nüshaları üzerinde mülkiyet iktisap eden kimse, aksi kararlaştırılmamışsa, temsil hakkını da iktisap etmiş sayılır» denmektedir. Yine korunma konusunda «Haksız rekabet» başlığı altında yer alan iki madde de, sinema korsanlığını önlemek bakımından önemlidir. 83. madde, «bir eserin ad ve âlametleri ile çoğaltılmış nüshalarını şekilleri, il-tibasa meydan verebilecek surette diğeri bir eserde veya çoğaltılmış nüshalarında kullanılamaz» demektedir. (Keşanlı Ali Destanı'nın adından haksız olarak yararlanmak isteyen yapımının davranışı buna uymaktadır). 84. maddede, sahte kopyaların çıkarılıp yaymılması yasaklanmaktadır.

Bütün uygar ülkelerde olduğu gibi, fikir ve sanat eserlerinin korunmasında, bizim kanunumuzda da belirli bir süre göz önünde tutulmuştur. «Eser sahibine tanınan mali hakların zamanında nokseyet olduğu», «koruma süresi, eser sahibinin ölümlünden itibaren 50 yıl olarak belirtildiği halde, bu süre «sinema eserleri için kısa tutulmuştur. 29. maddeye göre «sinema eserleri için koruma süresi, aleniyat tarihinden itibaren 20 yıldır.» Buna göre, yapımının rızasıyla ilk defa «umuma arz edilmiş» bir film, bu tarihten 20 yıl sonra, koruma süresini doldurmuş sayılmaktadır.

Kanunun 5. bölümü, hakların korunması için açılacak hukuk ve ceza dâvalarını sıralamaktadır.

«Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümleri, «Türkiye Cumhuriyeti'nin bağlı bulunduğu milletlerarası bir anlaşmada uygun hükümler bulunmak şartıyla yabancıların henüz umuma arz edilmemiş veya ilk defa Türkiye dışında umuma arz edilmiş bütün eserlerine de uygulanır (Madde 88). Buna göre, yabancı sinema eserlerinin korunması da bu kanunun kapsamına girmektedir. (Çünkü bilindiği gibi, Türkiye, İyelik hakkının (telif hakkı) korunmasıyla ilgili Bern Sözleşmesi'ne katılmıştır ve bu sözleşmenin 14. üncü maddesi, üye ülkeler için sinema alanında uluslararası bir korumanın kaynağıdır.

ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. Bu da bir REKORDUR!..

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

T.C. ZİRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ

5 ADET 100.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA
20 ADET 25.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA

AYRICA 25000 TALLİHLİYE ÇEŞİTLİ PARA İKRANİYELERİ VERİYOR

T.İ.P. lideri Aybar ile Bir konuşma

Soru — Seçim Kanunu değiştirilerek millî bakiye sistemine gidileceği belirtiliyor. Ayrıca 15 ilde teşkilât kurma zorunluluğunun kaldırılacağı ve bütün partiler için tek bir oy pusulasının bütün sandık başlarında devletçe bulundurulacağı söyleniyor. Bu hususta partinizin görüşü nedir?

Aybar — Millî bakiye sisteminin nasıl uygulanacağını bilmiyoruz. Sistemin küçük partilerin yararına olacağı söyleniyor. Sistem, emekten yana bir siyasi parti için güçlenmesini hızlandırır. Şöyle, demokrasinin gelişmesine hizmet edebilir. Fakat bu geçici hedefler için düşünülmüş bir tedbirdir. Asıl istediğimiz demokratik ortamın devamını sağlanması ve demokrasinin eksiksiz uygulanmasıdır. Demokratik bir şekilde ibaret değildir. Oy çoğunluğuyla iş bitmez.

AP yöneticileri, millî iradeyi biz temsil ediyoruz diyorlar. Ama bilmek gerekir ki, Anayasamız getirdiği ilkelerin gerisinde demokrasi mücadelesi olmaz. Bu ilkeler bir çıkış hattıdır. Mücadele bu ilkelerin ilerisinde cereyan etmelidir. Anayasa ilkelerini yok sayarsak, oy çoğunluğundan söz etmek safata ve demagogidir. Buna meydan vermemek gerekir. Care? Care, Anayasamızın temel ilkelerini işler hale getirmektedir. Hükümetin görevi budur. Ne var ki, Anayasamızın iki yıl içinde öngörülen temel kurumları kurulamamıştır. Anayasayla çelişen kanunlar durmaktadır. Anayasaya aykırı hükümler, emekçi halk kitlelerinin teşkilatlanmasını engellemektedir. Demokratik, emekçi kitlelerin teşkilatlanmasıyla yazılabılır.

Yine seçim kanununa dönülür: İşçi Partisi nispeten büyük bir çoğunlukla parlamento girer. Türkiye İşçi Partisi'nin Parlamentoda 10-15 milletvekili ile temsil bile, demokrasiyi dengeye kavuşturmak bakımından önemli olacaktır. Seçim Kanununda yapılması düşünülen değişiklik,

bu yönde fayda sağlayabilir. Fakat biraz önce dediğim gibi, asıl mesele Anayasamızın tam ve eksiksiz uygulanmasıdır. Türkiye'de ilerici zihniyetler, Anayasayı uygulama yolunda birleşmelidir.

Soru — Siyasi Partiler Kanun tasarısı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Aybar — Tasarıyı bilim ve hukuk kurulumuz incelettik. Tasarıda, Anayasaya tamamen aykırı hükümler var, Anayasa hükümlerini değiştiren ve ilâveler getiren maddeler var. Tek kelime ile tasarı siyasi partilerin, İçişleri Bakanlığının birer şubesi haline getirmektedir. Gerçek Anayasa bir partiler kanunu çıkarılmasını öngörmüştür. Ama bu kanunun Anayasaya ve demokrasi ilkelere uygun olması gerekir. Sonra demokrasi somut olarak alınmalıdır. Batının insanlığın kültür mirasını mal olmuş değerleri benimsenirken tarihî özelliklerimiz de gözünde tutulmalıdır. Cumhuriyetimiz halk devleti olarak başladı. Emperyalizme, kapitalizme karşı bir devlet kurduk. Demokratik mücadelede, bu özelliklerimizi gözünde tutmalıyız.

Soru — Halka karşı kuvvetler, halkçı bir gelişmeyi nasıl gerçekleştirecekler? Aksine gelişmeyi engellemeye kalkışmayacaklar mı?

Aybar — Genel olarak böyle bir gelişme vardır. Ama bunun içinde başka gelişmeler de vardır. Örneğin, bir AP-CHP çelişmesi vardır. Kurtuluş Savaşında kurulan CHP, Atatürk ilkelerine sekinen de olsa bağlıdır. Devrimleri inkâr edememektedir. Oteki tarafın yöneticileri ise, bu ilkeleri sekinen bile benimsenmemektedir. «Devletçi değiliz, toprak reformuna karşıyız» diyorlar. Toolumcular bu çelişmelerden, halkçı bir gelişme sağlamak için yararlanmalıdır.

Soru — Teşkilatlanma işleri nasıl gidiyor?

Aybar — TIP'nin halen 27 ilde teşkilâtı vardır. 16 ilde bütün

Mehmet Ali Aybar

ilçe teşkilâtı kurulmuştur. İki ayda bütün illerde teşkilât kurulabilir. Önümüzdeki tek engel, paradır. Zira ortam elverişlidir. Arkadaşlar bir çok ilde, hiç kimseyi tanımadan 3-4 günde teşkilât kurabildiler. Bunun için kahvelerde oturup halkla konuşmak yetti. TIP'nin konuşmalarını radyodan dinlemiş olan halk birçok yerde «Sımdıye kadar nife gelmediniz?» diye sormaktadır. Bizde bilimsel teşkilât kurmak para işidir. Bir ilçe ve şubelerin, parti binasını, tabelasını hazır, kırasını karşılırsınız. Partiyi kurarlara ayrıca para verilmesi de olağandır. TIP bu yola gitmemiştir. Gittimiz yerlerde müteşebbis heyetlere, «TIP fu-kara partisidir, parti liderleri, ni sizler karşılayacaksınız» diyoruz. Vatandaş, seve seve mali külfete aklanarak TIP'i kurmaktadır. Bu sebeple, TIP sağlam temeller üzerinde gelişmektedir.

Soru — Parti kongrelerinde kol fecilerinin avrı sandıkta olmaları, lanava gitmeleri, bazı toplumcu çevreler tarafından yadırganıyor. Gençliğe de gereken önem verilmediği öne sürülüyor?

Aybar — Aynı sandıkta olmaları bilim partimizin bir özelliğidir. Aydın yıllardır şikâyetli, halkın aydının konuşması olmalıdır. TIP ilk defa, aydınların yardımından mahrumdur. Biz bu illele geliştirme durumundayız. Hem halkı sorunlu kılacak verilerine getirmek hem de aydının aydınını suda tutmak gerektirir. Bu itibarla, partinin her kademedeki organlarında, görev alanlarına yarısının koluyla çalışanlardan olması

fikrini tüzüğümlüze koyduk. Bu ilkedem vargeçemeyiz. Parti organlarında kol işçilerinin temsilini zorunlu kılmakta fayda var. Gençlik meselesine gelince, TIP elbette gençlikten yanadır. Yalnız kanunî zorunlulukları gözünde tutmak gerek. Aktif siyasi faaliyet için 21 yaşını bitirmek şart. 21 yaşını bitirmeyenler yedek üye olur. Bazı arkadaşlar bu zorunluluğu unuttular. 18-21 yaş gençliğinin faal, en canlı olduğu bir çağ. Ne var ki, kanunî engel, TIP bu ilikmün de değiştirilmesini ister.

Soru — Orneğin CHP de olduğu gibi, parti organlarında gençliğin, Gençlik Kolu olarak temsil sağlanamaz mı?

Aybar — 21 yaşından yukarı herkes parti organlarında görev alabilir. Esasen parti kademelerinde görev alan arkadaşlarımızın çoğunu gençler teşkil etmektedir.

Bu meseleler haksız yere iltisam edildi. Partinin hatâlı davranışları olabilir. Ama hatâların iltisamı kötü. Hele doğru davranışların hatâlı gösterilmesi

filmeyle çalırsak iltisamı fâci. Bu ilik olay iltisam edildi, kararlarımızı doğruyd.

Soru — Partilerarası huzur toplantıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Aybar — Politik buhran 1943 denberi sürüp gidiyor. Temelde ise ekonomik ve sosyal buhran yatıyor. Politik huzursuzluk bunun yüzeyleki belirtisidir. Buhran, politik yönden çözülmeye çalışılıyor. Bu bir bakıma doğru. Zira temel yapı değişiklikleri, emekçi kitleleri iktidara gelince gerçekleştirilecek. Halkın iktidara gelmesini sağlayacak politik çözüm yolları şart. Ne var ki, tarihi gelişmemizde ileri bir merhale teşkil eden 27 Mayıs Anayasası; tam ve eksiksiz uygulanmıyor. Ote yandan da demokratik düzene yürütme endişesi var. Ama millî irade, oy çoğunluğu gibi kavramlar Anayasamızın ışığında yorumlanmıyor. AP yöneticileri Anayasamızın çizdiği çıkış hattının gerisinde kalıyorlar. Bu da huzursuzluk yaratıyor. Huzursuzluğu önlemenin çaresi, şiddetli müeyyideler değildir. Yuvarlak masa, centilmen anlaşması, da çare olamaz. Bu yollar denenmiştir. Bu yollar bir defa daha denenmesin, kanunî müeyyideler getirilmesin demiyoruz. Ama asıl çare Anayasamızın tam ve eksiksiz uygulanması ve Anayasayı uygulatacak kuvvetlerin güç kazanmasıdır. Burada bir gelişmeyi belirtmek isterim. Partilerarası toplantılarda TIP dışarda tutulmaktadır. Kıbrıs konusundaki ilkerler toplantısında da böyle oldu. TIP bundan üzüntü duymaktadır. Halkın çevrelerinin bilmezlikten gelmeleri, TIP'in var oluşu geçiğini değiştirmez. TIP teşkilâtı, fikriyatı ve faaliyetleri ile yurt içisünde bir kuvvet olarak millî hayata mal olmuştur. çıkış yolu ancak onun iltisakıyla sağlanabilir. Kıbrıs probleminde gördük. Uzun bir gelişmeden sonra hükümet, TIP'in savunduğu tezleri benimsenmek zorunda kaldı. Demokrasi'nin çıkarmadan kurtulması da, ancak halkı ve halk menfaatlerini temsil eden bir partinin varlığının resmi çevrelere de kabul edilmesiyle mümkün olur. Kaldı ki Anayasamızın 36 ncı maddesine göre bunu yapmak görevleri. Anayasayı uygulayalım diyenler, 36 ncı maddeyi uygulamıyorlar. Bütün bunlara rağmen, Türkiye'nin güzel bir yolda olduğuna inanıyoruz. Toplumcu aydınlar, gerçek Atatürkçüler halkla elele vermesini bilerek Türkiyeyi bu çıkmazdan mutlaka kurtaracaklar ve onu güçlü, mutlu günlere kavuşturacaklardır.

Sayın iş adamları
Deniz Nakliyat Genel
Müdürlüğü Gemileri

32 ŞİLEP
4 TANKER

257.000 D. W. tonluk
filosu ile

İç ve dış hatlarda
hizmetinizdedir

Emniyet Dikkat
Ucuzluk Sür'at

Deniz Nakliyatı
Genel Müdürlüğü

Telefon: 44 38 72
44 47 70

(Basın: 22171)

(Bastarafa orta sayfada)
nunu gibi, özel teşebbüs yararına savunulması imkânsız kanunlar dahil çıkarılmamıştır.

Özel teşebbüsçü bir siyasi iktidarın karma ekonomisi özel teşebbüscüdür. Nitekim Merkez Bankası fonları, eskiden daha büyük ölçüde özel teşebbüscü aktarılmaktadır. 1964-60 devresinde Merkez Bankası fonlarından özel sektöre giden kısım yüzde 24 civarındaydı. Daha sonra ki yıllarda bu oran yüzde 30 ilâ 52 ye çıkmıştır. Devlet sermayesi ile, özel yatırım bankası kurulmuştur. Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası kurulmuştur. Çeşitli vergi muafiyetleri tanınmış, kredi muslukları geniş ölçüde açılmıştır. Sermaye piyasası kurma gereksesiyle, İşçi Sigortası ve Emekli Sandığı fonları, özel teşebbüscü aktarılmak üzere.

Devlet elindeki fonların özel sektöre devredilmesi yönünden, devletin yatırım fonları azalmakta ve plan aksamaktadır. Dış ticaret ve kredi sektörlerindeki anarşi, planın uygulanmasını baltalamaktadır. Karma ekonominin banka ve dış ticaret ovalarına, tefeciliğe ve spekülasyona seyreidir. Bu durumda plan geniş ölçüde kâhitan ibaret kalmakta, eskiye nazaran değişen bir şey olmamaktadır. 200 yıldır süren bu özel teşebbüscülük politikası ise bol gecekonda. İşsizlik, gelir dağılımında artan eşitsizlik, bölgeler arası eşitsizlik, müthiş bir borç yükü, dengesiz ve yavaş bir sanayileşme getirmiştir. Halbuki 25-30 yıl içinde kalkınmak ve sana-

ylleşmek mümkündür.

(Vakit dolduğu için açık oturuma bundan sonra özel sohbet halinde kâhinde devam edildi.) Hızla kalkınmak için yatırım fonlarının geniş ölçüde artırılması ve bu fonların en rasyonel şekilde kullanılmasını gerektirir. Bugün yatırım fonları, millî gelirin yüzde 16 s civarında. Buna yüzde 25 e, hatta yüzde 30 a çıkartmak lazım. Yapılacak ilk iş, millî gelirin yüzde 32 sini alan fakat bunun çok büyük bir kısmını israf eden müteşebbis sınıfın gelirinin devlet eliyle yatırımlara yönlendirilmesi. Bu da müteşebbis sınıfın aşırı gelir kaynaklarının toplama mal edilmesiyle mümkündür. Dış ticaret ve bankacılığın devletleştirilmesi, tarımda verim artırma ve arsan verimli sanayi finansmanına yöneltecek şekilde bir toprak reformu yapılması, kooperatifçilik yoluyla ticarette sömürçülüğün ve tefeciliğin önlenmesi, arsu spekülasyonunun kaldırılması için arsaların devletleştirilmesi, millî gelirin israf edilen kısmının yatırım fonlarına eklenmesini sağlanacaktır. Bu yapı değişikliği aynı zamanda, kalkınma planının uygulanmasını çok kolaylaştıracaktır. Plan, kamu sektörünü kapsar, özel sektör için de mecburi olacaktır. Ancak böyle bir karma ekonomi yani devletçi bir karma ekonomi özel sanayinin de imkânlarını artırarak, sanayileşme ile kalkınma yolunu açabilir. Yabancı sermaye de bu şartlar içinde geldiği takdirde yararlı olabilir. Bu tip bir karma ekonomide millî gelirin yüzde 25

ilâ 30 nu yatırımlara ayırabilmek ve yüzde 10 ilâ 12 bir millî gelir artışı sağlamak mümkündür. Meseleye ne taraftan bakarsak bakalım, devletçi bir karma ekonomi, kalkınmanın aşırı şartlarıdır.

Çağımızda devletçilik, sosyal adalatten yani halkçılıktan ayrılamaz. O halde halkçı ve devletçi bir karma ekonomi partur. Halkçı ve devletçi bir karma ekonomi ise, sosyalist karma ekonomi demektir. Türkiyeyi kurtaracak tek kalkınma yolu da budur.

Sözlerimi bitirirken bazı aldatıcı iddialara cevap vermek isterim: Kapitalizm yolu hürriyet, sosyalizm yolu ise diktatörlüktür, deniyor. Tam aksi. Kapitalist kalkınma eşitsizlik demektir. Kapitalizmin kanunu, servetin az sayıda elde bırakılması demektir. Uyuyan halk kitleleri ise esitlik istemektedir. İmdi siz kitleler esitlik isterken, eşitsizlik yaratacaksınız ve bu eşitsizliği uyanan kitlelere hürriyet düzeni içinde uzun zaman kabul ettirebileceksiniz. Bu imkânsızdır. Bunun içindir ki az gelişmiş ülkelerde kapitalist kalkınma yolu, mutlaka diktatörlüğe yol açar, faşizme yol açar. Halbuki kapitalist olmayan kalkınma yolu, külfet ve nimette esitlik prensibine dayanır. Nimet ve külfette esitlik olunca, hürriyet ve demokrasi de gelişmek için en iyi ortamı bulur. Esasen sosyalizm, de mokrasi'nin ikiz kardeşidir.

İkinci bir iddia, devlet ve özel teşebbüsün gayretlerinin birbirine eklenmesi

şeklinde. Bugünkü haliyle özel teşebbüsün gayretleri sayesinde, daha hızlı kalkınırız deniyor. Tam aksine: dış ticaret ve bankacılığın özel sektöre elinde kalmasının, yatırım fonlarını nasıl azaltacağını ve planı baltadığını gördük. İsraf olunan fonlar devlet elinde toplanrsa ve plan bütün ekonomi için zorunlu olursa, kaynaklar tam kullanılabilir ve gizli veya açık işsizlik ancak önenebilir. En büyük sermayemiz emektir. Bu sermayenin tam kullanımının tek yolu devletçiliktir. Üçüncü bir iddia, devletçiliğin teşebbüs ruhunu öldürdüğüdür. Bu, özel teşebbüs emrindeki bugünkü devletçilik için doğrudur. Devletçiliğin temel hedeflerinden biri, teşebbüs ruhunu ve insiyatifi geliştirmektir. Bunun metodları bulunmuştur. Amerikada da, Sovyetler Birliğinde de uygulanmaktadır.

Esasen, Türkiye'de özel sektörün yeterliliği yüzünden büyük bir devlet sektörü istesek de, istememek de mevcut. Devlet yeni yeni teşebbüsler kurmaya mahkûm. Mademki geni bir devlet sektörü olacak o halde bu rasyonel işletilmeli, ciddi bir devletçilik politikası uygulanmalıdır. Devlet teşebbüsü ve devletçi politika, özel çıkarlara kurban edilmemelidir. Özel teşebbüs emrinde devletçilik yerine, kalkınmacı ve halkçı rasyonel bir devletçilik uygulanmalıdır. Toprak ağası ve aracı saltanatına son verilmelidir.

Sosyalistlerin istedikleri haktan yana rasyonel bir devletçiliktir. Başka da bir kurtuluş yolunuz yoktur.

AÇIK OTURUM

KALKINMANIN YOLU

Açık Oturuma Katılanlar

AP. Genel Başkan adaylarından Süleyman Demirel, eski Ticaret Bakanlarından AP Milletvekili İhsan Gürsan, CHP Grup Başkan Vekili Prof. Fethi Çelikbaş, CHP Milletvekili Şefik İnan, Devlet Plânlama Dairesi eski Müsteşarı ve Sosyalist Kültür Derneği Genel Başkanı Osman Nuri Torun, Yön Başyazarı Doğan Avcıoğlu.

Oturumu Yöneten: Prof. Coşkun Uçok

Ankara Hukuk Fakültesinin büyük salonu, Açık Oturumun başlamasından daha bir saat önce tıklım tıklım dolmuştu. Başkan Uçok, ilk sözü AP. Genel Başkan adayı Süleyman Demirel'e verdi.

SULEYMAN DEMİREL: Kalkınma bugün artık Türkiye'de herkesin birinci meselesi haline gelmiştir. Kalkınmanın yolu hakkında görüşler farklı da olsa, kalkınma herkes tarafından istenmektedir. Kalkınma meselesi, bugün artık dünyanın da meselesidir. Dünyada hemen her millet, özellikle geri kalmış memleketler, bir kalmaya cihadına girişmişlerdir. Kalkınma bir cihad işidir.

Kalkınmamış memleketlerin tarifi şöyledir: Kendi fabrikaları olmayan, yolu, suyu, elektriği, elektrik enerjisi tesisleri olmayan, ulaştırma imkânları yetersiz, birkaç büyük şehrinin dışında taşıması feci şartlar altında tecrit edilmiş, bankaları bozuk, servet birkaç kişinin elinde birleşmiş, fert başına düşen millî gelir son derece düşük v.s.. Bu klasik bir kalkınmamış memleket tarifidir.

Kalkınma için ise iki yol vardır: Bir, klasik liberal yol, iki klasik iktisat kaide-lerinin dışında her memleketin kendi şartlarına, kendi imkânlarına göre çizilecek yol. Bizim inançımız klasik yoldan kalkınmamızı başaramayacağımızdır. Biz ikinci yolu benimsiyoruz. Myrdal da böyle söyler.

İnanıyoruz ki kalkınmamıza acilen lüzum vardır. Kalkınma için bir takım şartlar gerekir. Bunlar da şöyle sıralanabilir: Sermaye birikimi şarttır, istihsal ve randıman düşüklüğü giderilmelidir. Tabii kaynaklar ve insan kaynakları eğitilerek sonuna kadar istifade edilir hale getirilmelidir. Sosyal ve psikolojik engeller bertaraf edilmiştir. Nüfus artışı kalkınma hızıyla paralel gitmelidir...

Bunlar sağlandığı zaman kalkınma meselesi halledilecektir.

OSMAN NURI TORUN: Kalkınma sosyal ve ekonomik yapıyı çağdaş medeniyet seviyesine çıkarmak demektir. Türkiye'nin ise biraz önce çağdaş medeniyet seviyesine varması gerekir.

Neden toplumun yapısını değiştirmek istiyoruz? Bu memlekette yaşayan insanların şansını, seviyesini muasar medeniyet seviyesine çıkarmak istiyoruz da ondan.

Amerikadaki fert başına düşen millî gelir ile Endonezyadaki arasındaki fark almış mislidir. Bu insana, insan çevherine verilen değeri, haysiyeti gösterir. Memleketimizde adam başına düşen millî gelir 200 dolar civarındadır ve bu geri kalmış, çimnaz bir delildir.

Nüfusumuzun yüzde yetmişinden fazlası, dörtte üçü tarımdadır. Tarımda ise gizli işsizlik alabildiğindedir. Bu nüfusu sehirleştirmek zorundayız. Okuma yazma bilmeyenler nisbeti korkunç ölçüde yüksektir. Sanayi düşüktür, yoktur denebilir.

Yatırımlar yetersizdir. Bütün bunlardan dolayıdır ki kalkınmanın hızı plâna uyuyor mu uymuyor mu münakaşası yapıp durmaktadır.

Bugünkü gidişle ve müesseselerle bugünkü kalkınma hızı ile Türkiye'nin ileri memleketler seviyesine ulaşması, sadece bir ümittir.

Kalkınma için gerekli olan yatırımdır. Tasarruftur. Bu tasarruf Türkiye'de yüzde 15 civarındadır. Bunun yüzde 9'u devlet sektöründe, yüzde 6'sı özel sektördedir. Dış yardımlardan da iki veya üç kabul edersek, onsekizi güç bulur. Bu tasarrufu artırmak lazımdır. İstesek istemesek de kamu tasarrufu artmaktadır. Kamu yatırımları toplam yatırımların yüzde 60'ını aşmıştır. Bu bir zorunluluktur.

1963 yılında plâna göre özel sektör 4 milyar liralık yatırım yapacaktı. Üstelik bunun 800 milyon lirası da Ereğli Demir Çelik için gene devletten çıkacak paraydı.

Buna rağmen bu yatırımlar gerçekleşmedi. Yatırımlar lüks binaya, tekstile gitti. Üstelik Türkiye'de bizim özel sektör eliyle yapılan inşaat standardı Batı Almanya inşaat standardından üstündür.

Bizim problemlerimiz önce kalkınma meselesine karar vermektir. Sonra da yatırımları artırmaya ve bunun için de gerekli fedakarlığı yapma karar vermektir. Ve nihayet sektörler arasında tutulacak yolu tesbit etmek ve merkezi bir plânlamaya karar verip bunu uygulamaktır.

FETHİ ÇELİKBAŞ: Kalkınma zorunda olduğumuzda ittifak edilmektedir. Kalkınmaya giden yolların seçiminde çeşitli yollar ortaya atılmaktadır. Ben demokratik ve hür bir nizam içinde karma ekonomiye ve plâna inanmış bir arkadaşınızım.

(Burada Çelikbaş Birleşmiş Milletlerin bir kitabının yazarlarının adlarını uzun uzun sıraladı. İsmail Türkün bir kitabının da, Türkiye'de karma ekonomiyi en iyi ortaya koyan kitap olduğunu belirtti) Karma ekonomide bir zümreyi, özel teşebbüsü topyekün kötülemek özel teşebbüsün gevkinin karar. Bu sosyal ve psikolojik bir vakadır. Bu kalkınmayı köstekleyen bir davranıştır.

DOĞAN AVCIOĞLU: Benden önce konuşan sayın Demirel, kalkınma için şu yapılmalı, bu yapılmalı diye saydı. Kalkınmanın önüne çıkan engelleri belirtti. Ama bunların nasıl yapılacağını söylemedi. Kalkınmada sistem meselesini yok saydı. Sayın Çelikbaş ise daha çok kendi arzularını ve temennilerini dile getirdi. Ben kendi şahsi arzularımı, temennilerimi ve peşin fikirlerimi bir yana bırakarak, sadece rakamlara dayanacağım.

Yıllardır kapitalizmle mi, yoksa sosyalizmle mi, özel teşebbüsle mi yoksa devletçilikle mi kalkınacağımız tartışılır. Bence bu sun'î bir mesele. Böyle bir mesele Batıda tartışılabilir. Zira orada özel teşebbüs mevcut, Batı özel teşebbüs yoluyla kalkınmıştır, devletçilik yoluyla da kalkınabilir. Bizde ise sanayi alanında özel teşebbüs yok. Bu sebeple, mevcut olmayan bir şeyi, mevcutmuş gibi tartışmaktayız. Bu kısır bir tartışmadır. Görüşümü, rakamlara dayanarak belirt-

Oturuma katılanlar (soldan sağa doğru): Avcıoğlu, Torun, Uçok, Demirel

mek isterim. Elimde Devlet İstatistik Enstitüsünün 1960 Sanayi Anketiyle ilgili rakamlar var. Anket 10 işçi veya 10 beygir gücü enerji kullanan imalat sanayindeki bütün işyerlerini kapsıyor. Ölçü son derece geniş tutulmuştur. Zira 10-20 işçi veya 10-20 beygir gücü enerji kullanan işyerlerinin çoğu, ufak atölyelerdir. Bunlar ciddi sanayi teşebbüsleri sayılamazlar. Fakat bu geniş ölçülerle dahi Türkiye'de bir özel sanayinin varlığından konuşulmaz. Türkiye'nin 22 ilinde özel sanayi yok gibidir: Ağrı, Artvin, Bingöl, Bitlis, Burdur, Gümüşhane, Hakkari, Muş, Siirt, Tunceli gibi 10 ilde ancak 4 sanayi işletmesi vardır ve bunlar da 35 işçi çalışmaktadır. Bu 10 ilde her birine düşen işyeri sayısı 0,4 ve işçi sayısı 3,5 tur!

Gerçi kalan Adıyaman, Kars, Kırşehir, Mardin, Nevşehir, Niğde, Rize, Sinop, Urfa, Van, Yozgat illeriyle birlikte Türkiye'nin 22 ilinde imalat sanayinde sadece 544 kişi çalışmaktadır. İl başına düşen işyeri sayısı 3, işçi sayısı ise 24 tür.

Özel sanayi Türkiye'nin sadece 4 ilinde toplanmıştır. Bu iller İstanbul, Adana, İzmir ve Bursadır. Özel sanayinin yarısı ise İstanbul'dadır. Şimdi düşününüz arkadaşlar: 67 ilimizin 63 ünde özel sanayi diye ciddi kuruluşlar yoktur. Hatta bir İstanbul, tek başına bütün Türkiye'ye bedeldir. Ve biz burada hâlâ, özel teşebbüslük mü yoksa devletçilik mi? diye tartışırız.

Özel sanayinin mevcut olmadığını gösteren ikinci bir ölçü, işletmelerin büyüklükleridir. Ancak belli büyüklükteki işletmeler, rasyonel üretim yapabilirler. Düşük maliyetle çok mal üretebilirler. Ufak işletmeler, modern teknikten yararlanamaz, az ve pahalı üretim yapar. Bu

sebeple, işletme büyüklükleri önemlidir. Şimdi özel ve resmi sektörde, işçi sayısı itibarıyla, işletme büyüklüklerine bakalım: Devlet sektöründe işyeri başına düşen ortalama işçi sayısı, imalat sanayinde 580 dir. Özel sektörde ise sadece 32 ve özel sektörün en gelişmiş kolu olan tekstilde ortalama işçi sayısı 68 dir. Devlet sektöründe ise 1390 kişi. Makina sanayinde devlet 380, özel sektör ise 15 işçi çalıştırır. Demek ki, özel sanayi kurumları, genellikle ufak atölyelerden ibarettir.

Özel sanayinin mevcut olmadığını gösteren üçüncü bir ölçü, onun sanayi kolları itibarıyla dağılışıdır. Eğer özel sektör sadece tüketim malları sanayinde kalmış, yatırım malları sanayiine girmemişse bu onun çok çalız kaldığını gösterir ki, Türkiye'de durum budur. İşçi sayısı itibarıyla, özel teşebbüsün yüzde 65'i, işçi tütün ve tekstil kolundadır. Makina sanayinde bu oran yüzde 1 dir. Elektrik makineleri sanayinde yüzde 1,1 dir. Demek ki, makina ve elektrik makineleri sanayinde özel teşebbüs yok. Nitekim, özel teşebbüse çok geniş yer veren kalkınma plânı, onun tekstil ve meskenen vasıtasıyla makine sanayiine yatırım yapmasını istemektedir. Ama bir özel sanayi mevcut olmadığı için, plânın tavsiyeleri iftâ kalmakta, mesken ve tekstilde şifa kapasite yaratılmaktadır.

Şimdi arkadaşlarım, bu durumda, bir özel sanayinin mevcudiyetinden konuşulabilir mi? Elbette konuşulamaz, yalnız arkadaşlar, sanayide mevcut olmadığı halde, Türkiye'de kuvvetli bir özel sektör vardır. Özel teşebbüs, ticarete, bankacılığa ve diğer aracı faaliyetlere yönelmiştir. İthalat-ihracat oyunlarını biliyorsanız. Son 12 yılda dış ticaret yolu-

Hukuk Fakültesinde yapılan açık oturumu izleyenlerden bir grup

(Mahkeme kararı ile yayınladığımız tehziptir)

YÖN'ün Yeni Yalanı

Derginizin 83. ncü sayısında «Giritli'nin Yeni Korsanlığı» başlıklı yeni yalanınızı bu kerre kahkahalarla okudum. İlk yalanlarınızın tutmadığını görünce, Derginiz ve isimleri bence malûm kişilerin ideolojik ve şahsi husumetinin sizi bu küçük ve komik yollara sürüklediği anlaşılmaktadır. Bu yeni yalanlarınıza şimdilik ve kısaca cevabım şudur:

1 — Bu seferki fotomontajınız, «Hükümet edenler ve edilenler» gibi kaynağını klasik Fransız İdare Hukuku kitaplarından alan bir konuya taallük etmektedir. Bu klasik bahislerin kitabına alınmasında memleketimizde modern Türk İdare Hukukunun kurucusu olan Ord. Prof. Dr. S. S. Onar'ın kitabından da faydalanılmış ve «Amme İdaresi Teşkilâtı ve Personeli» ne taallük eden 208 sahifelik bu ders kitabının tam 20 yerinde Sayın Onar'a atıfta bulunulmuştur. Bir tanesi de kitabından zikrettiğiniz 142nci sahife sinde yer alan bu dip notların, daha evvel yaptığımız gibi, itina ile meskût geçmemiz kötü niyeti nizi ortaya koymaya kâfidir. Bu kitabının Sayın Onar'ın kitabının özetlenmiş ve özlendirilmiş bir kopyası olduğu mealindeki küstah ve çirretkâr yalanınıza ise benim değil ve fakat, tenzell ettiğiniz takdirde, Sayın Onar'ın başkanlığındaki — ki bu kimseler beni Profesörlüğe yükselten komisyonun üyesidirler. beş kişilik komisyonun veya üye lerinin cevap vermesinin daha uygun olacağını düşünürüm.

2 — Büyük Millet Meclisinden bahsederken 1961 Anayasasına

uygun olarak hem Millet Meclisi ni ve hem de Cumhuriyet Senatosunu değil de, sadece Millet Meclisini kastettiğimi nereden çıkar dığınızı lütfen söyley misiniz?

3 — 1961 Anayasasının 132. ncü maddesini nazarı itibare almadığımı iddiası da ötekiler gibi bir başka yalandır. Zira bahis konusu eserimin 16. ncü sahifesinde 132. ncü madded zikredilmiş ve gerekli izahat verilmiştir. Namuslu bir dergi iseniz sizi bu kısımları aynen yayınlamağa davet ediyorum.

4 — Yine diyorsunuz ki: «Hükümet edenlerin selâhiyetlerinin pozitif hukukla sınırlı olmadığı iddiası, ise önemli yanlıştır. Oysa fotomontajınızda dahi yer alan ve herhalde çıkartmayı unuttuğunuz bir cümlem aynen şöyledir: «Hükümet ve idare edenler vazifelerinden dolayı Anayasa dışında hiçbir sorumluluğa tâbi değildirler.» Şimdi sizden soruyorum: Hiç sorumlu olmamakla, Anayasa dışında sorumlu olmamak aynı şey midir? Husumetinizin ve öfkenizin sizde okuduğunuzu anlamak hassasın, bile bırakmadığı anlaşılmaktadır.

5 — Nihayet bahsettiğiniz ve bir tanesi hariç hepsi Üniversite ve öğretim mesleğimizin zorunluğu ile ve binbir fedakârlıkla yaptığım ödevler, Üniversiteler Kanununun müsaadesine dayanarak ve Üniversite tanzimatından vazgeçilerek yapılmaktadır. Oysa Derginiz yazarlarının dışında a vukatlık yapıldıkları halde, yalan beyanda bulunarak, hakız yere Üniversite tanzimatı aldıklarına dair basında haberler çıkmaktadır. Şimdilik bu kadar.

Prof. Dr. İsmet Giritli

İMECE

DERGİSİ KİTAPLIĞI

1. TONGUÇ'a KİTAP: (Dostları tarafından hazırlanmıştır) 10.—
2. TÜRKİYE'DE KÖY ENSTİTÜLERİ: (Fay Kirby, Columbia Üniversitesinde yapılmış doktora tezi) 15.—
3. PESTALOZZI ve DEVRİM: (İsviçre'li ünlü tarihçi Ruffer'den Hakkı Tonguç ve iki arkadaşının çevirisi) 7.50
4. MARAL: (Dursun Akçam'ın hikâyeleri) 3.—
5. İPLİK PAZARI: (M. Makal'ın Eğitim Bakanlığının eleştirileri) 3.—
6. YEDİ METELİK: Sami N. Özerdim'in Macarca'dan seçerek çevirdiği hikâyeler) 3.—

P K 373 — ANKARA

(YÖN — 24)

DE YAYINEVİ
SARI KİTAPLARININ DÖRDÜNCÜSÜNE SUNAR
JEAN-PAUL SARTRE

BAUDELAIRE

Çeviren: Bertan Onaran
7.5 lira

EDİP CANSEVER

TRAGEDYALAR

3 lira

EUGENE IONESCO

GELİNLİK KIZ - ÖNDER

Çevirenler:
Genço Erkal, Cemal Süreyya, Ulkü Tamer
2 lira

De Yayınevi, Vilâyet Han, Cağaloğlu

(Yön — 27)

Şu Radyonun Romani

3

BAMBAŞKA BİR KONUDA VATANDAŞIN GÖRÜŞÜ

«... ve bu avane yıkılmıyacak. Her başa gelen etrafının aynı habasette olmasını temin için, onu çok zayıf seçecek...»

— TRT. Yönetim Kurulunun en etkili üyesi senelerin Sayın Refik Ahmet Sevengil'ine —

Refik Ahmet Sevengil

fıkra, birkaç yuvarlak lâftan ibaretti, özür dilerim.

«Orta mektep seviyesinde dediler dinleyenler. Ben orta mektebinin seviyesini de bambaşka isterim.

Dinleyici olarak fikrim bu! TRT bu yuvarlaklarla yetinecekse, millet yetinmeyecek kanısındayım. İstedığı kadar Genel Müdürlüğün birçün birçün ilân ettiği gibi egemen ola! Bu egemenliğe de değeceğiz yakında.

Bu hafta da, radyonun bu zamana kadar ilerlememesine baska bir sebep buldular. Her hafta yeni bir sebep buluyorlar. Geçen sefer, Türkçe eser eksikliğiydi! Bu sefer personel noksanı! Yeni personel kuratıcı olarak gelecektmiş. Herkes gene hummalı bir çaba içine düşmüş. Temasız söylemlerle radyo bu «humma» nun. Bir tekkik çabımsaymış, amma ne vöneltiliyormuş, o da belli değil.

Yalnız: Radyonun varifesi mukaddesmiş.

Faaliyeti hummalıymış. Kuratıcıları da hazırlanıyormuş.

Eh, eh, bir «murlu istikbal» sözü daha geçmedi. Onu da gelecek haftalarda dinler ve seviriz radyoların ağızından!

Bir de «bizi dinler misiniz» de dediler ki:

«Cok affedersiniz... Radyo şimdiki kadar bir gazinoydu. Ben de cevap veriyordum: — «Affedersiniz» keske, kalfetli bir gazino kalsaydı.»

Ustadım, Pinkington raporu diye bir rapor var. Bir plâna ma nasıl yapıyor anlatıyor Okumussunuzdur! Şartlar başka dir amma o Pinkington'un memleketinde, metot her yerde birdir bu konuda!

Bu hususta çalışmalar vardır bre istatlar!..

Hosgörülüğünüze her zamankinden fazla şüphele Saygılarımla..

Nimet Arzık

YÖN YAYINLARININ İLK KİTABI

ÇIKTI İKİYÜZ YILDIR NEDEN BOCALIYORUZ?

Yazan: Niyazi FERKES

FIYATI: 5 LIRA

Genel Dağıtım: Sabri Özakar-Cağaloğlu-İstanbul

(Mahkeme kararıyla yayınladığımız tekziptir)

Yön'e
cevap

23 Ekim 1964 tarihli ve 82 sayılı Yön dergisinin 11 inci sayfasında yayınladığımız «Giritli suçunu itiraf etti!» başlıklı makalemizde, daha eski nüshalarda savurduğumuz yalanları, teker teker cevaplandırmam üzerine, yeni yeni yalanlar ortaya atmak ve safsatalar yapmak yollarını denediğiniz anlaşılmalıdır. Bu sebeple, bir kez daha derginin bu açıklamayı yollamak zarureti hasıl olmuştur.

1 — Her iki açıklamamda belirttiğim gibi; makalem'in ve Sayın Prof. Esen'in kitabının muhtevanından ve dip notlarından da anlaşılacağı üzere, her iki eserin ana kaynağı, milletlerarası hukukçular komisyonunun 1962 yılında Cenevrede yayınladığı ve İspanya Anme Hukuku üzerinde zamanımızda kim ne yazarsa yazsın faydalanamazlık edemeyeceği derli toplu ve ciddi bir araştırma olan «Hukukun üstünlüğü ve İspanya» adlı eserdir.

2 — Bir an için makalem'in bazı kısımlarının yazılmasında komisyon kitabından değil ve fakat iddianıza uygun olarak Prof. Esen'in kitabından faydalandığım ve o kitabın bazı kısımlarını aynen aktardığım farzedilse bile, makalem'in dip notlarında sayın Esen'in eserinin ilgili sahifelerine atıfta bulunduğuma göre, ciddi ve objektif bir dergi olduğunuz takdirde, makalem'in dip notlarını itina ile keserek ve siktretmeyecek, bana ne hakla «Prof. Giritli suç üstü vakalanda» ve «fikir korsanı» diye bilirsiniz?

Kaldı ki makalem'in muhteva ve sistematiğinden anlaşılması gerektiği ve hakkımda yapılan soruşturma esasında anlaşıldığı üzere, benim ana kaynağım Milletlerarası hukukçular komisyonunun eseridir ve fakat yer yer sayın Prof. Esen'in kusursuz tercümesinden faydalandığı ve bazı ifade tarzları ve fikirleri alındığı için, kendisine atıflarda bulunulmuştur.

3 — Son yazınızda yeni yalanlarınızdan biri şudur: diyorsunuz ki: «Giritli Prof. Esen'in takriben 1400 kelimelik yazısının, 10 kelimesini hariç geri kalan 1390 kelimesini el çabukluğu ile aktarmıştır. Uzun makalede Giritliye ait olan sadece 7 cümle ve bir kaç ibare vardır.»

Oysa daha evvelki açıklamamda belirttiğim gibi altı buçuk sahifelik makalem'in en aşağı yarısına yakın kısmı sayın Esen'in ders kitabına komisyon kitabından almak lüzumunu hissetmediği bilgileri ihtiva etmektedir.

Rakamları tahrip etmediğiniz takdirde, size sorum şudur: Komisyon kitabında olmadığı halde, hem makalemde, hem de Prof. Esen'in eserinde yer alan aynı kelimelerin sayısı ve bu kelime yazısının altı buçuk sahifelik makaleme nazaran oranı nedir? Sayın Esen'in fikirlerini aktartıran bu ibarelere ait, makalemde dip notu var mıdır? yok mudur?

4 — Benimle tesadüfen Kurucu Mecliste bulunmanız ve size verdiğim Danıştay kararı vakialarını, alafanga bir kurnazlıkla «arkadaşlık» anlamına almazsa gelin ce: yazılarınızı okuyan her akti başında kimsenin anhyabileceği üzere; meselâ memleketimizde komünist tehlikesinin mevcut olup olmamasından tutunuz da, kalkınma sistem ve metoduna, demokratik ve ihtilâli sosyalizminin karşıtılmaması ve çağdaş sosyalizmin anlamı konularına kadar birçok mevzuda aramızda derin görüş ayrılıkları mevcuttur. Bu derin görüş ayrılığı sizde bana karşı bir «ideolojik husumet» tevilit etse bile, bu husumetin de bir ahlâkî sınırı olmak gerekmez mi?

5 — Derginizin belli başlı millî müesseselerimize karşı açtığı ypratıcı ve hasmane kampanyaya

bu kere Universityyi de dahil etmek istediğiniz anlaşılmalıdır. Bu konuda da safsatayı bırakarak sadede gelmenizi istiyorum; «Universitede herkes intihal yapar, üniversiteyi kurtarmak için susuyoruz» diyen öğretim üyeleri ve yakın arkadaşlarımız kimlermiş? Sizin deyimimizle «her türlü hürsüzlüğe savaş açan» derginizde bunu açıklamak ödevi düşmez mi?

Nihayet Allah aşkına ben bu intihali, sizin iddianıza göre, Sayın Prof. Esen'den yaptığuma ve Türkiye de bir demir perde memleketi olmadığına göre, hakkımda imzasız iddialara ve kötüleme kampanyasına ne lüzum var? Sayın Esen, sizin ve suç ortaklarımızın zahmet ve işgüzarlığımıza lüzum kalmadan, ilgili mercilere şikâyetle bulunamaz ve yalanlarınızı çürüten hakkımdaki tahkikat sonucuna itiraz edemez mi?

6 — Yukarıdaki dilekelerimi yerine getirdiğiniz ve hiç olmazsa sorduğum sorulara riyazî açıdan doğru cevap verdiğiniz takdirde, ben de sansasyon ve bedava reklam peşinde koşan derginize istediğiniz itüfada bulunarak, iftira ve hakaret suçundan dolayı hakkınızda ceza ve tazminat dâvalarını açmayı ve size ispat hakkı tanıyarak bu suretle size unutmuyacağımız bir ders vererek reklâmınızı yapmayı vüad ediyorum.

En samimî dileğim, beni cidden eğlendirmeye başhyân derginizin bu arada batmamasıdır. Yalanlarınıza devam ettiğiniz takdirde, tekrar sütunlarınızda bulunmak ümidiyle.

Prof. Dr. İsmet Giritli

Politika ve Ötesi

Polis Raporları

Mehmed Kemal

Son günlerde bütün çevreler «polis raporları» ndan şikâyet etmektedir. Hem bütün çevreler polis raporlarından şikâyet ediyorlar, hem birbirlerini suçlarken polis raporlarına dayanıyorlar.

Dokunulmazlıklarının kaldırılması istenen milletvekilleri hakkında tek dayanak polis raporlarıdır. Bundan yakından da AP Genel Başkan Vekili Sadettin Bilgiçtir; diyor ki:

«— Orada yazıfelli olup olmadıkları bilinmeyen dört polis memuru-bir zabıt tanzim edip Adalet Bakanlığına göndermişlerdir.»

Bu sözden çıkan anlam, dört polis memurunun raporu ile ml milletvekilleri'nin dokunulmazlığı kaldırılacaktır? Oysa, Bilgiç polis raporundan vakırsın, parti'sine mensup bir milletvekilli Meclisli genel kurul toplantısında, polis raporlarına dayanarak bir çok öğretilmiş suçluyor, yanlış dosya numaraları veriyordu. Aynı partiden iki milletvekillinden biri, kapalı kapılar ardında polis raporlarından yakınırken öteki genel kurul önünde polis raporlarına dayanarak öğretilmiş suçluyordu. Bu gelişmeye de kimse dikkatli çekmiyordu.

Yine Mecliste, bir bayan milletvekilli «emniyet raporları» na dayanarak bazı öğretilmeleri karalarken, bir bakan emniyet mekamları raporları sonucunda mahkemeye verilen ve be- raat eden öğretilmelerin seçilil «devlet arşivinden» çıkarak cevaplıyordu. Polis raporlarına dayanarak karalama, polis raporlarına dayanarak kurtarma... İkili bir oyun oynanıyordu.

Nedir bu polis raporları? Türkiye bir polis devleti ile mi yönetiliyor? Bütün kuvvet-

lerin üzerinde bir polis kuvveti mi var ülkemizde? Burasını kimse söylemiyor. Polis raporlarının önemi ve önemsizliği ancak kendi çıkarlarımızda dokunduğu zaman anlaşılıyor. Bayar muhalefette iken, Mesrutiyet caddesindeki evini polisler beklerdi. İktidara geldi, Çorçayaya taşındı. Köşkün bir kaç metre ötesindeki, İsmet Paşa'nın «Pembe Köşkü» nü polislere bekletti. Şimdi Sıraevilerdeki Bayarın evini yine polisler bekliyorlar ve raporlarını veriyorlardı.

Başbakanlık büncesine rapor-törük eden bir milletvekillinden dinledim. Gizli Emniyete verilen paraların nereye harcandığını görmek ve öğrenmek istiyor. Göstermek ve öğretmek istemiyorlar.

«— Yahu, diyor. Sizi komisyonunda ben savunacağım. Nasıl çalıştığınızı, ne yaptığınızı ben de bilmezsem nasıl savunurum? Çalışmalarınız benden de gizli olabilir mi? Siz devletin içinde avrı bir devlet misiniz?»

«— Efendim... Zart zurt...» tan sonra anlatıyorlar.

Örtülü ödenekten verilen bir para ki nereye, niçin harcadığının hesabını bile veremiyorlar. Her şeyin, vatan ve millet için olduğu yolunda klâsik nutuklar çekiyorlar. Bir yutturmaca edebiyatıdır gidiyor.

Bütçe komisyonunun «kapalı» toplantısında gerçeği hem milletvekilleri, hem de yetkililere anlatıyor.

«— Aman düzeltilim bu iş...» diyor. O gün, bugün düzeltecekler.

Onun için Bilgiç şikâyetçi, onun için Oktay şikâyetçi, onun için Saadet Evren şikâyetçi. Çünkü hepsi de polis raporlarının yalancısı.

Rütbesi umumî müfettişliğe kadar yükselen bir emekli vali ile tanışmıştım. Bu valinin oğullarından biri, şimdiki Bakan'dır. Bir oğla meyhane işletti. Oraya da zamanın sanatçıları, şairleri, gazetecileri devam ederdi. Bunları da polisler gelir, takip ederlerdi. Bir gün bu emekli vali bana dedi ki:

«— Ben Muflakiyete de, Mesrutiyete de, Cumhuriyete de hizmet ettim. Bütün basarım polisliğin bilmektir. Eğer devleti yönetenler polisliği bilseler bir gün yerimde kalamazdım.»

Ondan sonra bir anımsı anlattı: «Sinop'ta vali idim. Orda sür-günler vardı. Siyasî sürgünler. Bunların, bizim vereceğimiz (bismü hal kâğıdı) üzerine sürgünlükleri azaltılacaktı. Bir gün sürgünler adına bana bir mektup gönderdiler. Mektupta, «Efendim, ne olur bizi, bir dinle...» diyorlardı. Haber saldim, geldiler dinledim.

«— Efendim, biz burada sürgünüz. Hiç bir yerle de irtibatımız yok. Yazdığımız mektup evimize 15 - 20 günde ancak varır, oradan gelecek cevap da 15 - 20 günde ancak gelir. Sebirde kimse ile de temas etmeyiz. Fakat burda bir siyasî polis sefi vardır ki anamız ağlatır. Ne olur, bunun verdiği raporları bir inceleyin. Eğer suçumuz varsa, daha şiddetli davamızın, yoksa sülevin bize ediyet etmesin.»

İstek makul göründü. Raporları getirtim ve inceledim. Hafazanallah!..

«Sürgün (...) aksam üzeri sahile çıkar, sigarasını yakar, Bolşevik Rusya'dan gelen Kazan'da'nın dâvalarına karşı dumanını savurur.

«— Bolşevik Rusyanın güçlü dalgaları siz ne güzelsin?!» diye düşünür.»

Raporların hepsi birbirine benzeyordu.

Gizli polis sefini çağırırım.

«— Peki dumanı dalgalara doğru üfürdüğünü gördün. Düşündüğünü nereden anladın?»

«— Cigara içerken düşünüyordum efendim.»

«— Peki (Bolşevik Rusyanın güçlü dalgaları) diye düşündüğünü nereden anladın?»

«— Oyle düşünebileceği kanaatime vardım Vali Bf.»

«— Buna nereden vardın?..»

«— Gelen listede Bolşevik yazıyordu.»

Mesele anlaşmıştı.

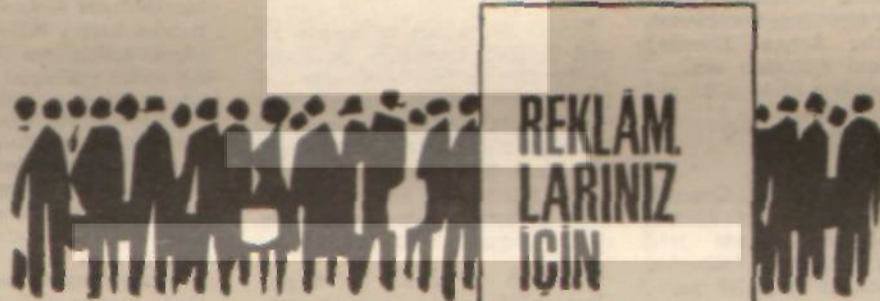
Bütün raporları yakıttım. Gizli polis sefini kovdum. Adamlar için iyi yazı yazdım ve bir haksızlığı önledim. Ama her vali benim gibi yapamaz... Ben Muflakiyeti de, Mesrutiyeti de, Cumhuriyeti de görenlerdendir.

Polis raporları... Polis raporları...

Bu raporlarla sadece bir çevre rahatsız olurdu. Şimdi bütün çevreler rahatsız olmaya başladı. Polis raporlarının ucu herkese birden dokunuyor. Herkes hafiften sancısını hissetmeye başladı. Şikâyet genel-leşiyor.

Biz yıllardır, yazar çizer, anlatır, yakını; fakat bir türlü dinletemedik. Şimdi hafiften kulaklarına fısıldayalım:

«— Acıttı mı eldim...»

"BASIN İLAN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 - 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul

Ankara

İzmir

Adana

Bursa

Diyarbakır

Erzurum

Eskişehir

Konya

Zonguldak

A.B.D.

Almanya (Federal)

Almanya

Avusturya

Avustralya

Belçika

Bulgaristan

Çekoslovakya

Danimarka

Fransa

Hollanda

İngiltere

İspanya

İsrail

İsviçre

İsviçre

İtalya

Japonya

Lübnan

Macaristan

Norveç

Pakistan

Polonya

Portekiz

Rumanya

Yugoslavya

Yunanistan

Nâsir

Barzani
Ortadoğu'da gizli mücadele

Şah

Irak'ta Kürtçülük Meselesi - İran Şahının ve Nâsir'in tutumu -

Dana Adams Schmidt

The New York Times'in 10 Kasım 1964 tarihli sayısında çıkan bu önemli yazıyı okurlarımıza sunuyoruz.

Beyrut, Lübnan — Molla Mustafa Barzani'nin liderliği altında ki Irak Kürdistanı şimdi fiilen (de facto) özerkliği ileri sürmektedir. Kürtler, «millî haklarının» tanınması hususunda Bağdad hükümetini ikna için gösterdikleri uzun çabaları olumlu bir sonuca ulaşmayınca, bu hakları kendileri almışlardır.

Kürdistan'dan gelen haberlere göre, General Barzani, 11 üyeden kurulu bir kabine niteliğindeki yürütme kurulundan meydana gelen Kürt özerk hükümetini faaliyete geçirmiş bulunmaktadır. Söylendiğine göre, kabine üyelerinden Celâl Talabani, Kürt Demokrat Partisi lideri olup, geçen Temmuz'da General Barzaniyle aralarında çıkan kavga sonucu İran'a sürülmüştü.

«PARLAMENTO»
KURULUYOR

Talabani, geçen Şubat'ta, Barzani'nin Cumhurbaşkanı Abdüsselem Arif'e ates kes anlaşması yapmasına karşı koymuştu. Ekim ayı ortalarında, Generalin politik ve asker yönden daha sert bir tutuma yönelmesi sonucu olarak bu anlaşmazlığın bir çözüme bağlanacağı ifade edilmektedir.

Ekim ayı ortalarında, Kuzey Irak'taki Ranieh'de birkaç yüz temsilcinin katıldığı bir «halk konferansı»nda Kürtler, «parlamento» üyelerini seçmişler ve bundan sonra parlamento Ranieh yakınındaki Buşkin köyünde toplanmıştır.

Parlamento, 16 sı Kürt Demokrat Partisi'nden, 9 u Pejmerga (Kürt silahlı kuvvetlerinin çekirdeğini teşkil eden Fedailer) den ve General Barzani tarafında atanan 6 üyeyi de kapsayan 18 üyeden meydana gelmektedir. Bağımsızlar arasında, General Barzani'yi destekleyen önemli sayıdaki Asurlu ve Şekli Hristiyanların çıkarlarını temsil eden bir de Keldani papazı vardır. Keza Kürt Müslümanların ruhani başkanı da bağımsız üyeler arasındadır.

Parlamento, özerk Kürdistan anayasasını hazırlamak için bir komisyon kurmuştur.

12 Ekim tarihinden itibaren General Barzani tüm Pejmerga'ların izinlerini kaldırmıştır.

Bu hareketler, General Barzani'den Irak Cumhurbaşkanı Arif ve Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnâsir'a özerklik konusundaki Kürt isteklerini bildiren, planlarının ana çizgilerini gösteren ve gerektiğinde, özerklik statülerini silâhla koruyacaklarını ihtar eden çeşitli mesajların gönderilmesini izlemiştir.

Cumhurbaşkanı Arif'e gönderilen muhtıralardan birinde, 1963 Nisan'ında eski Baas hükümetine verilmiş olan ilk Kürt notasındaki siyasal istekler yeniden dile

getirilirdi. Bu istekler arasında, yasama ve yürütme organlarına, iç güvenlik kuvvetlerine ve Irak ordusunda bir Kürt Tümenine sahip bir özerk devlet kurma hakkı da vardı. Bir Kürt Cumhurbaşkanı Yardımcısı atanacaktı. Kürtler, Dışişleri ve Savunma konularını dışındaki tüm öteki işlerini kendileri yürütecekler, fakat Irak Ordusu, savaş hali dışında Kürtlerin muvafakati alınmadan Kürt toprağına birliklerini sokamayacaktı. Ayrıca Kürtler, devlet içindeki nüfusları oranında petrol gelirleriyle öteki millî gelirleri ortak olacaktırlar.

NASIR'A GÖNDERİLEN
MESAJ

Ekim ayı başlarında General Barzani'nin elçisi Sevkete Akrafi tarafından Cumhurbaşkanı Nâsir'a iletilen muhtıradan, Nâsir'in Kürt davasına karşı çeşitli kereler büyük sempati duyduğunu ifade etmiş olduğuna değinildikten sonra, bu düşüncelerinin artık eylem alanına dökmeleri zamanının geldiğine işaret edilmektedir. Ayrıca, Cumhurbaşkanı Arifin geçen Şubat'ta yapılan ates kes anlaşmasında öngörülen koşullara riayet etmediğinden ve Kürt isteklerinin yerine getirilmesi için hiçbir şekilde harekete geçmemiş olmasından yakınıyordu.

Ote yandan, Irak - Mısır birliğiyle ilgili müzakereler, Kürtlerin fikri sorulmadan, hattâ onların varlığı bile göz önünde tutulmadan sürüp gidiyordu.

Diplomatik çevrelerin bildirdiklerine göre, gerçekte Nâsir, Cumhurbaşkanı Arif'i Kürt isteklerini kabule zorlamaktaydı. Fakat Cumhurbaşkanı Arif'in bu konudaki tek olumlu hareketi, ilk kez Baas hükümetince ortaya atılmış olan ve şimdi, buna ilâve olarak, Mısır yönetim usullerinin incelenmesi sonucuymuş gibi gösterilen «ademi merkeziz» projesinin canlandırılması oldu.

Belki de bütün bunlardan daha önemli, Cumhurbaşkanı Nâsir'in Irak'la Mısır askerî birlikleri göndermesidir. Gönderilen kuvvetin büyüklüğü tam olarak bilinmemekle birlikte, bu hareketin, Cumhurbaşkanı Arif'in bocalayan rejimini ayakta tutmak ve buna karşılık Kürtleri kaygılandırmak bakımından psikolojik etkisi küçümsenemez.

Irak - Mısır birliğinin gerçekleşmesiyle ilgili hareketler ve Mısır askerî birliklerinin Irak'a gelmesi konusunda Nâsir'a gönderdiği mesajların ürünsüz kalmasına rağmen, General Barzani, hâlâ «Nâsir kozunu oynamaya» devam etmektedir. Kürt kaynaklarına göre, Barzani Arapları çoğunluğu Kürtlere verilecek imtiyazları fedakârlik olarak nitelendirirken, Nâsir'ı Arap dünyasının bu imtiyazları destekleyebilecek tek büyük adamı olarak görmektedir.

Kürtlerin ifade ettiklerine göre, Nâsir'in fikrinde, Irak ve genel olarak Arap dünyası Kürt sorununu bir çözüme bağlamak, onlara özerklik vermek, onları yarı - bağımsız, Araplardan yana ve Arapları destekleyen müttefikler haline getirmek ve onları Türkiye ile İran'a karşı tampon olarak kullanmaktır.

İsrail'i tanımaları ve onunla ticarî ilişkiler kurmaları dolayısıyla Türkiye ve İran'la Nâsir'in ilişkileri uzun süredir gergin bir hava içinde yürümektedir. Halihazırda, diplomatik gözlemlere göre İran Şahı, Basra Körfezine doğru Nâsiri bir kısaç hareketinin gelişmekte olmasından son derece kaygılanmaktadır.

Kısaçın bir ucu, İngilizlerin Basra Körfezindeki çıkarlarını savunmak için kullandıkları Güney Arabistan Federasyonu ile Aden üstündedir. Öteki ucuysa Irak'tır. Irak'taki hareket, politik yönden birleşme görüşmeleriyle, ekonomik yönden yüzlerce teknisyenin bu memleketi sokulmasıyla ve askerî yönden kut'a hareketleriyle yönetilmektedir.

NASIR'A KARŞI
BİR ALTERNATİF

Durum, General Barzani'ye Nâsir'a karşı İran Şahını bir diplomatik alternatif olarak kullanma olanakları verebilir.

Kendi memleketlerinde büyük bir Kürt azınlığı bulunmasına ve General Barzani'den kuşulanmalarına rağmen - ki bu kuşunma temelleri 1946 yılında Kürtlerin özerk bir devlet kurma teşebbüslerindeki gider - İranlılar son bir kaç yıldır Irak Kürtlerine oldukça büyük sempati duyduklarını göstermişlerdir.

Diplomatlar, İran hükümetinin, Iraklı Kürtlere gerçekten yardım etme olanaklarını araştırmakta olduğunu rapor etmektedirler.

Sonuç olarak, tarihlerinde ilk kez, Kürtler kendi çıkarları için iki devlet adamı - Nâsir ve Şah - arasında rekabet uyandırma olanaklarının varlığını görmektedirler. Kürt emelleri lehinde diplomatik bir durumun gelişebileceğine inanılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Castro anlatıyor

Nasıl Komünist olduk ?

Sulzberger

— The New York Times'dan —

«Şüphesiz kehanette bulunamam. Fakat bir çok Güney Amerika memleketlerinde istatistikler, fakirleşmenin gittikçe arttığını göstermektedir. Nüfus, üretime çok daha hızla yükselmekte ve tüketim azalmaktadır. Bu durum İhtilâl'e götürür.

Bolivya'da bir iç harbin bütün şartları hazır. Brezilyada, Kolombiyada, Venezuelada, Arjantin'de bölünmeler kuvvetleniyor. Sadece Venezuela hariç, her yerde fakirleşme devamlı artmaktadır. Büyük petrol ihracatına rağmen, Venezuela bile huzursuzdur. Orta Amerikada da durum farklı değildir. Bu ülkeleri İhtilâlden kurtaracak mucize ufukta gözükmemektedir.»

Castro'ya, İhtilâlciler hareketlere nasıl ve nerede yardım ettiğini sordumsa da, soruyu doğrudan doğruya cevaplandırmaktan kaçındı ve şöyle dedi: «Onlara örnek teşkil ederek, yardım ediyoruz. Fakat en büyük yardım Birleşik Amerikadan gelmektedir. Amerika'nın, ticarî politikaları İhtilâli hızlandırmaktadır. Zira ham maddeleri düşük fiyata alıyoruz ve manul maddelerinizi çok yüksek fiyata satıyoruz. Böylece «ilerleme için İttifak» adlı yardım programıyla verdiğiniz paradan daha fazlasını Güney Amerikadan alıyoruz. Washington, bu ülkelerde, suççu hükümetleri, mutlu azınlıkları ve hükümet darbelerini desteklemektedir.»

Castro, Kit'ada olup biten her şeyde, Birleşik Amerika'yı suçlu görmektedir. Kendi durumundan bile, Amerikayı sorumlu tutmaktadır. Orneğin, komünist olmasının kehanetini Amerikaya yüklemektedir. Castro, Batista'ya karşı giriştiği gerilla savaşını «Bir sosyal İhtilâli, doğrudan doğruya Amerika ile çatışmamıza yol açacağını, sosyal İhtilâli yarattığı ziddiyetin, daha sonraki yılların somut olaylarını doğuracağını pek iyi göremiyordum.

Emperyalizmin anlamını kavrayabilseydim, daha o tarihlerde tam bir Marksist — Leninist olurum. Bu noktaya gelebilim için (Batistaya karşı) iki yıl savaşmam gerekti. Bu savaş sırasında Amerikan uçaklarının, sonsuz ıstıraplara sebebiyet vererek, müdafasız halka saldırmak için kullanıldığını gördüm.

Yaşadığımız olayların bizi gerçek Marksist — Leninist yapması için, İhtilâli hükümetin kuruluşundan itibaren daha bir yıl geçmesi gerekti. İhtilâlinizi sosyalist niteliğini, C.I.A. (Amerikan Casusluk Teşkilâtı) Küba armasını taşıyan uçakların (Nisan 1961), Donmuşlar Kâfesi çıkartması arifesindeki hücumlarından sonra Ulan ettik.»

Batistanın Küba — Birleşik Amerika savunma anlaşması gereğince verilen silâhları kullanmasından doğan tenkidler, bana Mihayil Cezayir gerillacılarının Fransaya karşı giriştikleri harp sırasında şikâyetleri hatırlattı. Bir âsi kumandan, işe yaramaz hâle gelmiş bir silâhı göstererek, bana onun kaç Amerikan mermisi İhtiva ettiğini anlatmıştı. Kumandan, bu silâhların Fransoya, Cezayirli'lere karşı değil, Ruslara karşı savunma için verildiğini biliyordu. Bu subay, şimdiki Cezayirde siyasi bir mahpusdur.

İhtilâlciler Küba ile İhtilâlciler Cezayir arasında, bu İkinci resmen komünist olmadığı halde, bir çok benzerlikler vardır. Fakat Kastro şu noktada ısrar etmektedir: «Fransız politikası, daha akılcıdır. Fransa, Cezayire ekonomik işbirliği teklif etti. Amerika ise Kübayı abluka altına aldı.

Biz şimdi yalnız bir taraftan (Sovyet Bloku) yardım alıyoruz. Bize yardım edecek yalnız bir taraf vardır. Amerikan yardımı fiilen imkânsızdır. Zira Birleşik Amerika, karşılığında ideolojik tavizler isteyecektir. Biz ise, bu tip tavizler vermeyi âsiâ kabul etmeyeceğiz.»

Çeviren: Sevil AVCIOĞLU

YÖN'ÜN yeni adresi:

Sümer Sokak No: 16/8

Yenişehir - ANKARA

Demiryolcular grevi

Demiryolu İşçi Sendikaları Federasyonu tarafından ilân edilen grevin Bakanlar Kurulu tarafından önce bir ay, şimdi de iki ay süre ile durdurulması gerek demiryolu işçileri, gerek diğer işkolundaki işçiler arasında büyük bir tepki yaratmıştır.

Kıbrıs asker çıkarma ihtimalinin bulunduğu sırada işçilerin ulusal meselelerde ne kadar hassas olduklarını bir kere daha göstermek amacı ile grevleri kendiliğinden durdurmak kararı veren Türk-İş, milli güvenlik sebebi ile grevleri durdurmak konusunda 275 sayılı kanunla Bakanlar Kuruluna tamnimsiz olan yetkinin yerinde kullanılmadığı hakkında tam bir inanca varmış bulunmaktadır. Nitekim Türk-İş, son olarak yapılan idare heyeti toplantısından sonra yayınladığı bildiri grevlerin milli güvenlik sebebi ile durdurulmasını iyi karşılamadığını açıkça belirtmiştir.

Gerçekten Bakanlar Kurulu grevleri durdurmak için bunların milli güvenliği sarsacağı gerekçesine sık sık dayanmakla, milli güvenliği'nin altında bazı idarecilerin rahatlarını korumak için bir bahane olduğu inancının doğmasına sebep olmaktadır.

Şehir Hatları İşletmesi grevinin milli güvenliği sarsacağına sokaktaki çocuklar bile inanmayacakken bu grevi milli güvenlik gerekçesi ile durduran Bakanlar Kurulu, şimdi de demiryolu işçilerinin grevini aynı gerekçe ile iki ay daha durdurmak kararını almıştır. Demiryolları grevinin altında milli güvenlik sebebi ile değil de, işletmenin zarar etmesi ve işçilere fazla ücret ödemek istemediği ilgili Bakanlar Kurulunun kararından açıkça anlaşılabilir. Nitekim, Bakanlar Kurulu, Bakanlar Kurulunun grevi iki ay daha durdurma kararını almışından birkaç gün önce verdiği bir demeçte demiryolları işçilerinin zarar ettirmediğini ve federasyonun istediği ücret zamlarını karşılayamayacağını açıkça bildirmiştir. Gerçekler bu merkezde iken, işe ikide birde milli güvenliğinin sokulması yarın gerçekten milli güvenlik söz konusu olduğu zaman işçilerin buna inanmalarını güçleştirecek bir hareketler işçilere haklı olarak istedikleri ücret zamlarını vermemek için kanunun tanıdığı hakları yersiz olarak kullanarak milli güvenlik gerekçesinin arkasına sığınmak ortada duran haksızlıkları, adaletsizlikleri gidermek değil, gerçeklere göz yummak, zorluklardan kaçmak demektir. Bu da herhalde memleket meselelerinin çözülmesinde olumlu bir tutum değildir. Hele bu yollarla işçileri haklarından ve grevden vazgeçirmeyi umut etmek tamamen yanlıştır. Nitekim demiryolları işçileri arasındaki huzursuzluk grevi durdurma kararı ile ortadan kalkmamış, aksine artmış ve mesele yalnız demiryolu işçilerinin meselesi olmaktan çıp bütün Türk işçisine mal olmuştur. Şimdi bütün sendikalar başta Türk - İş olmak üzere demiryolu işçilerinin grevini sonuna kadar ve daha büyük bir azimle desteklemeğe kararlıdır. Bundan daha önemlisi 275 sayılı kanunun grev hakkını kısıtlayıcı ve bu konuda hükümete grevleri durdurmak yetkisi tanıyan hükümlerinin Anayasa ile tamnimsiz olan grev hakkının özünü nasıl ortadan kaldırdığını anlaşılmıştır.

Bu durum karşısında demiryolu işçileri ve Türk-İş'e bağlı diğer sendika üyeleri grevi durdurma kararı kaldırılmayacağı kadar mücadelede karar vermişler ve bu mücadelede ilk safhada olarak cesitli gösterilere başlamışlardır. Bu gösteriler halka demiryolu işçilerinin içinde buldukları kötü çalışma ve yaşama şartlarını daha iyi anlatmak, grevin haklı grevi durdurma hükümet müdahalesinin haksız olduğunu bütün halka duyurmak amacıyla gütmektedir.

Demiryollarının kara ulaştırması ile rekabet edemediği ve zararına çalıştırılan herkes bilmektedir. Fakat bu zarardan işçiler

Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği tarafından ilgili Bakanlara sunulmak üzere hazırlanan «özel sektörün işletilen başlıca konular» hakkındaki 12 Kasım 1964 günlü raporda kıdem tazminatının işverenlerce değil, İşçi Sigortaları Kurumunca ödenmesi gerektiği bildirilmektedir.

İşverenlerin bu konuda ileri sürdükleri sebepler kısaca şunlardır:

1 - İş Kanununun 13. maddesi gereğince, iş akdi fesholunan işçilere verilen kıdem tazminatı, işçi işveren münasebetleri ve memleket ekonomisi yönlerinden mahzurlar doğurmaktadır.

2 - İşçiler kıdem tazminatından faydalanmak için işlerinden çıkartılma vesiteleri aramakta ve bu yüzden kalifiye işçi yetişmemektedir.

3 - Bazı işverenler de buna karşılık işçilerini bu tazminata hak kazanacak kıdemli doldurmadan işlerinden çıkarmak çarelerini aramaktadır.

4 - İşveren için en kötü hat kıdem tazminatı ödeme mükellefiyetinin işverene kırz zamanında vakalması ihtimalidir.

5 - Memleket ekonomisi bakımından mali ve ekonomik istikrarı siddetle ihtiyacı bulunduğu bir zamanda kıdem tazminatı bu istikrarı bozacak sebeplerden biri olarak mahzurdur.

6 - Son olarak kıdem tazminatı nitelik bakımından bir yipirtme ve iltihyarlama tazminatıdır.

Rapor yukarıda belirtilen sebeplerle özel sektörün mahzurunu gösteren kıdem tazminatının tamamen ortadan kaldırılması yerine bu külfetin İşçi Sigortaları Kurumuna ve yeni bir prim ödemeden aktarılmasını ileri sürmekte, böylece özel sektörün işçilerini korumak istediği iltihyarlama uyandırmak istemektedir.

Gerçekler ise tamamen başkadır. Bir kere işverenler dilettikleri anda, iş akdini, hiçbir tazminat ödemesiz feshetmek imkânına sahiptirler. Böyle ki, herhangi bir işçiyi işinden çıkarmak isteyen işveren kötü niyetli ise, işçisini İş Kanununun 16. maddesindeki sebeplerden birine dayanarak tazminatsız olarak işten çıkarabilir. İş Kanununun 16. maddesindeki bu sebepler genel olarak sağlık ve iyi niyet kaidelerine dayanmakta ve hukukta «hakkı sebep» olarak vasflandırılmaktadır. Bu şekilde işinden çıkarılan işçi mesetli işine devamsızlık, hırsızlık işe sarhoş gelme, verilen işi yapmama, arkadaşları ile kavga etmek gibi çeşitli töhmetler altına sokulur ve hiçbir tazminat ödenmeden işsizliğe terk edilir. Bu işçi, İş Mahkemesine başvurarak kendisine yüklenen isnatların doğru olmadığını ispat ederse - ki bu bir iki yıl sürebilir - o zaman işverenin işçiyi işten çıkarmak için ileri sürdüğü sebebin haklılığı ortaya çıkar. Bu gerçeğin ortaya çıkması işçiyi fazla bir şey kazandırmaz. İşçinin böyle bir dava sonunda alabileceği tazminat İş Kanununun 13. maddesine göre işten çıkarılmış olsaydı hak kazanması olacaktır. Kıdem tazminatının ayırılır. Başka bir deyişle, işveren namuslu hareket edip de işçiyi «ben sendi istemiyorum, amma kanun da beni ihbar ve kıdem tazminatı ödemeye zorluyor, bu tazminatın şu kadar bradır, öl, iş aktini feshetmiş diyerek işinden çıkarmış olsaydı, ödemek zorunda kalacağı

değil, işletme sorumludur. Bir kere işletme kamu görevi yaptığınından kâr gayesi güden bir kurum değildir, bundan başka işçiler işletmede söz sahibi olmadıklarından, işletmenin rasyonel çalışmamasından, ulaştırma ücret tarifelerinin düzenlenmesinde kadar birçok konularda sorumlu tutulamazlar. Bu duruma göre, işletmenin zararlarını işçileri kârına tokluğuna çalıştırmak suretiyle kapatılması, Anayasasında ve

Kıdem tazminatı ve işverenler

Adil Aşcıoğlu

tazminatla mahkemece ödemeye büküm, güveceği tazminatı arımsın da gerçeği uygun değildir. Böyle vesileler yaratılan işçiyi İş Kanununun 16. maddesi uyarınca tazminat ödemesiz feshedilmiştir. Fakat raporla doğru olan nokta işverenlerin kıdemli işçilerden kurtulmak için birçok işçiyi kıdem tazminatına hak kazanması diye İş Kanunundan istenmiş çareleridir.

Kalifiye işçi yetilemesinin sebepleri ücretlerin düşülmesi iş güvenliğinin ve memleketi eğitiminin yokluğudur. İşverenler kalifiye işçi yetilemesi için hiçbir gayret sarfetmemekte ve işçiyi keşfi bir şekilde işinden çıkarılmaya çalışmaktadır. Toplu sözleşme görüşmeleri sırasında işçi sendikaları işçilerin haksız olarak işten çıkarılmalarını önleyecek bazı hükümleri ileri sürdükleri zaman, bütün işverenler ve özellikle işveren Sendikaları Konfederasyonuna işletme hakkı işverenindir» diyerek buna siddetle karşı koymuşlardır.

Kısacası İş Kanununa göre, işveren işçiyi tazminatsız olarak dilettiği zaman işten çıkarmak imkânına sahiptir. Ancak mahkemece işçi haksız olarak işten çıkarıldığı ispat edilebilirse kanunda belirli olan tazminatı alabilir. Bu da işverenlerin beklemedikleri bir zamanda tazminat ödemek zorunda kalarak iltihyarlama yolundaki iddialarının doğru olmadığını gösterir.

Üzerinde durulması gereken nokta, kıdem tazminatının İşçi Sigortalarına ve yeni bir prim ödemeden devredilmesi yolundaki teklif ve kıdem tazminatının niteliği hakkındaki fikirlerdir. Kıdem tazminatının, bugüne kadar, işçinin işyerindeki çalışmaları sonunda yatırılması ve iltihyarlama ama karşı bir tazminat olarak kabul etmeyen işverenlerin, şimdi bu tazminata bir iltihyarlama ödeneği vasi verip, İş Sigortalarına devretmek istemeleri çok önemlidir. Çünkü işverenler için en önemli olan nokta işçilerin yipirtme, iltihyarlama gibi faktörler değil, fakat iş aktinin feshinde tamamen serbest olmalarıdır.

Gerçekten bugün işletme hakkı işverene aittir» prensibi işçilerin işe alınmasından işten çıkarılmasına kadar tamamen ve serbest işverenler tarafından uygulanmaktadır. İş Kanununun kıdem tazminatı ile ilgili 13. maddesi ise, çok yetersiz olmakla beraber, işverenleri, işin yürütülmesindeki

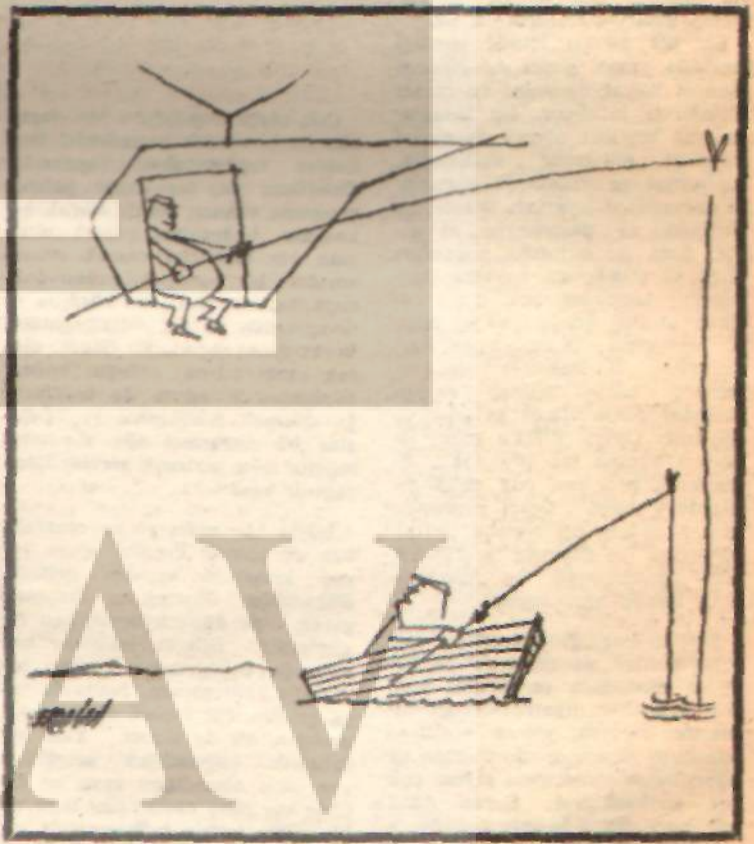
bu mutlak serbestisini biraz olsun kısıtlamaktadır. Başka bir deyişle, işveren her ne kadar dilettiği işçiyi dilettiği anda işinden çıkarabilir, yani onu açığa mahkûm edebilirse de bu hareketinde kanundaki şartlar bakımından haksız çıkarsa uzunca bir süre sonra da olsa yine maddi bakımdan az çok tazminat ödemek zorunda kalmaktadır. Bu ise, işveren iş aktini feshederken biraz olsun düşünmeğe zorlamaktadır. Bu bakımdan kıdem tazminatı işçiler için iş aktinin feshinde zavıf da olsa bir tazminat sayılabilir işçiler için önemli olan tazminat almak değil, iş aktinin siddetini azaltmaktır. Çünkü 13. maddedeki tazminat ücretlerin düşülmesi ve kanundaki diğer bakımdan işçiyi büyük bir maddi menfaat sağlamaktadır.

İşçi sendikaları yönünden kıdem tazminatının işverenler yerine sigortalara ödenmesi, arzu edilebilir bir şey değildir. Çünkü sigortalı vasi işçilere esasen bir iltihyarlama ayığı bağlamaktadır. Sendikalar ve işçiler için önemli olan nokta işçilerin iş aktinin işveren tarafından kolayca ve keyfi olarak feshedilmesinin her çareye başvurarak engel olmalarıdır. Bir kere işverenler, genel olarak sendikacılık faaliyetlerinde bu lunaların özellikle sendika temsilcilerinin iş aktinini derhal feshetmektedirler. İş aktinin feshedileceğinden korkan işçilerin çoğu da sendikalara girmemektedir. İşverenler, kıdem tazminatı ödemek yükünden de kurtulur.

larsa, bundan sonra işyerlerinde sendika temsilcileri bulmak, işçiyi sendikaya üye yazmak çok zorlaşacaktır. Halbuki sendikalar için önemli olan ücretten fazla işçilerin iş güvenliğinin sağlanması, iş aktinin işveren tarafından keyfi olarak feshinin önlenmesidir. Toplu sözleşme hakkındaki 275 sayılı kanunda, işçilerin işe alınmasından işten çıkarılmasına kadar bütün hususların düzenlenmesini istemektedir. Buna rağmen sözleşmelerin çoğunda işverenler «işçi almak ve işçi çıkarmak» hususunda tamamen serbest bırakılmaktadır. Yani bugün yürürlükte olan kavfi durum sözleşmelerle kuvvetlendirilmiştir. Halbuki sendikalar işçilerin işe alınmasından işten çıkarılmasına konusunda söz sahibi olmadıkça ne işçileri sendikalaşmakla işlerini kaybetmeyeceklerine inandırabilirler; ne de çalışmaya havasızda söz sahibi olabilirler. İşverenleri kurtulmak

istedikleri kıdem tazminatı bu bakımdan sendikalar ve işçiler için iş aktinini feshinde işvereni sınırlayan bir birlik ve çok zavıf bir savunma aracıdır. Sendikalar İş Kanununun 13. maddesindeki kıdem tazminatının kaldırılmasına karşı koymak bundan başka bu tazminatı daha da kuvvetlendirmek zorunda değil işverenlerin iş aktini keşfi olarak feshetmesine ve emek piyasasında tek başlarına söz sahibi olmalarına karşı kıdem tazminatından daha başka tedbirlerin ve çarelerin getirilmesi gerekmektedir.

Bu sebeple kıdem tazminatını işverenden almakla şarkotadan almak arasında bir fark olmadığı yolunda ileri sürülecek iddialara karşı sendikalar son derece uyanık durmalı, özel sektörün ilgili Bakanlara görüşlerini anlatmaya çalışmaları bugünlerde hareket gerekçe bu konudaki direnmelerini açıkça belirtmelidirler.

hesaba katarak demiryolları işletmesinin gerekli tedbirleri alması, araç ve gereçlerini yenileyip modernleştirilmesi şarttır. Aksi halde değil işçilerin ücret zammı isteklerini geri çevirmek, bu ücretleri indirme bile, zararlarını önlemesine imkân yoktur. İşçi ücretleri, herhangi bir işletmenin zarar etmesine değil, aksine işletmelerin modernleşmesine imkân olmaktadır. Bahda sendikaların ücret artışları için yaptıkları sa-

vaşlar, Batı memleketlerinin ekonomilerinin ileri gitmesini sağlayan başlıca faktörlerden olmuştur. Bu sebepledir ki, sendikalar ve grevler kalkınmanın vazgeçilmez bir unsuru sayılmaktadır. Ücret artışı istekleri ile ortaya çıkmayan sendikalar, işletmelerin eski metodlar ve araçlarla işletilmesine ve dolayısıyla ilerlemeye değil, ekonominin gerilemesine sebep olan teşekküller sayılmadıkları.

«Çil Horoz» dan bir sahne

ÇİL HOROZ

İnci Tuğsavul

Küçük Tiyatro bu sezon perdelelerini Oktay Rifat'ın «Çil Horoz» adlı üç perdelik oyunuyla açtı. Başkentteki ilk tur oyunları arasında en çok ilgi toplayanı da «Çil Horoz» oldu. Devlet Tiyatrosu eleştiricilerinin ağız birliği ederek övdüğü oyun üzerinde hem eser, hem de oynanış yönünden durmakta fayda olduğu kanısındayız.

MASA BAŞI DRAMI

Türkiyede gecekondular gündün güne genişlemekte ve bir sosyal tehlike olarak iyice ortaya çıkmaktadır. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi Türkiye'nin en büyük üç şehrinde, bugün 1 milyonu aşkın insan gecekondularda yaşamaktadır. Batı dünyasına ayak uydurma çabasında olan Türkiye'de, inanılmıyacak bir lüks içinde yüzen mutlu bir azzınların yanında hâlâ bir yüzyıl öncesinin ilkel hayatını yaşayan bu insanların dramını ele almak istiyor Oktay Rifat «Çil Horoz» u ile.

Bir şiir havası içinde işlediği eserinde yazar, gecekonduların modern hayat özlemini ve cinsel ilişkilerini inceliyor. Bu insanların tek tesellisi olarak da cinsel ilişkileri gösteriyor. Psikolojik, toplumsal ve ekonomik sorunlara değinmiyor. Olayları sadece dış görünüşü ile okuyucuya aktarıyor. Ama bu aktarma, sorunları bilen ve gecekondular hayatını tanıyan bir kimseden çok, masa başında oturup bunları hayal eden bir kimsenin fantazisinden ileri gidemiyor. Bu bakımdan da gerçeklerle karşılaştırıldığı zaman «komik» denilebilecek çelişmelere düşüyor. Oktay Rifat'a göre, insanları avutan tek şey: aşk... Ekonomik problemi, çok daha gerilerde kalıyor. Gerçi piyesinde zaman zaman bu soruna değinmiyor, ama bu değinme gereği kadar yoğunlaşmıyor ve konunun akışı içinde kayboluyor.

Tiyatro tekniği yönünden ise, «Çil Horoz» un temposunda gereken dinamizm ve gerilim yok. Bir dramatik tiyatro örneği olmasına rağmen, yalnız sorunun sonuçları üzerinde durulması ve nedenlerine inilmemesi piyese çok şey kaybettiriyor. Sorun, daha çok yerli film havasında ve romantik açıdan incelenmiş.

KONU

«Çil Horoz», Oktay Rifat'ın «Köyden ileri, kentten geri» diye tanımladığı gecekondular mahallesi içinde geçiyor. Bir fabrikada çalışan Ayten, «elektrikli suyu, helâsi içinde bir ev» de yaşamının özlemiyle ne yapacağını şaşırıyor. Genç yaşta dul kalan ablası Sultan'ın oğlu Ahmet gönlünü teyzesine kaptırması Kardeşlerin en büyüğü hastalıklı Sıdika çamaşırçılık yaparak kıy kasaat geçinirken kocası kasap Arif bütün kazancını içkiye yatırıyor. Ayten ise ablasının dostu şoför Hasan'a

tutkun. Bütün bu insanların dramı, Ahmet'in sevdiğine kavuşmaması, Sultanın dostunu zaptedememesi, Arif'in kendisine yüz vermeyen Ayten'in şoför Hasan'la evleneceğini öğrenince hislerine kapılıp gecekonduların güzelliği bıçaklamasıyla bitiyor.

OYUN

Oyunu sahneye koyan Fikret

Tartan «Çil Horoz» ile ilk rejisini yapıyor. Oyundaki duygu derecelerini seyirciye iletemiyor. Piyenin zaten yavaş olan temposunu daha da düşürüyor rejisiyle. Tartanın bir başka eksik noktası da eserdeki şiir havasını sahneye aktaramamış olması. Eserin düğüm noktaları, sahnede çok yavaş geçiyor ve seyirci oyuna yabancı kalıyor.

Piyenin en başarılı oyuncusu Sıdika'da İlky Saran. Konunun bütün ayrıntılarına kadar inebilmiş. Canlandırdığı karakterin bütün çizgilerini ortaya koyuyor. Ahmet'te Dinçer Sümer, Hasan'da Erol Amaç, birlikte oynadıkları kadroya oranla iyi oyun çıkarıyorlar. Bütün oyun süresince devamlı sahnede görünen ve başarılı oynayan Sunay Artuk (Ayten) ise, Oktay Rifat'ın Ayten'ini vermekten çok uzak. Saf bir gecekondular güzeli gibi çok, bir kenar mahalle dilberi havasında. Ayten'in «abi» dediği Ahmet'in annesi Sultan'da Serpil Bodrumlu, yaşlı bir anneden çok 30 yaşlarında genç bir dul havasında. Rolü inandırıcı olmaktan çok uzak. Çeşitli cinsel kompleksler içindeki Arif'i oynayan Coşkun Orhon, karakterini yeterince çıkarılamıyor ortaya, bir tip olmaktan ileri gidemiyor.

«Çil Horoz» un en başarılı yönlerinden biri Hüseyin Mumcu'nun sahne imkânsızlıklarına rağmen yarattığı kusursuz dekor. Ama kostümler için aynı şey söylenebilir. Gelişimle ancak karnını doyuran bir gecekondular ailesinin üstü başı, Sıdika hariç, purl purl, yepyeni. Hele bir yanda şalvarı ve örtülü başı ile Sıdika dururken, öte yanda Ayten'e hayli dekolte elbiseler giydirilmesi. Sultan'ın dizkapaklarının üstünde dar etekle dolaşması ve arada «ben berbere gidiyorum» diye sahneden çıkması hiç inandırıcı olmuyor.

Bağnazlığa hayır, Toplumculuğa evet

Ayperî Akalan

Çok saygı duyduğum bir eleştirel ile konuştuğum geçenlerde. Ben habire toplumculuk, faydacılık diyordum ya, bu kadar patridi etmemin sonucu, haklı olarak bu konuda bağnazlık edecek olursam bir eleştirel olarak, sanat soruları bir yana, doğrudan doğruya toplumculuğa da kötülük edeceğimden ya da edileceğinden korktuğuma açıkladı. Genel olarak sanat adına olduğu kadar, toplumculuk adına da bağnazlığa düşmek tehlikesine ve böylelikle bir durumun ağır sorumluluğunu iyice tartmak gerekliliğine çağırdı beni.

Böyle bir endişeye ve olasılığa hak vermeme kendim aydın sayan kimsenin elinden gelmez. Bağnazlığa düşmekten kaçmak gerek, diye düşünüyorum ben de gülmeliyim. Elimde bulunan her kaynağa başvuruyorum, arayıp tarayarak çalışıyorum. Sonunda şuna geldim. Bir ölçüde olmalı bağnazlığın, bir de sürece... Yani bir tutumda bağnazlığın gerçekten var olup olmadığını veya ne ölçüde var olup olmadığını hem de bir süreç içinde belirlememiz gerek. Dönemimizin sürecini «sürüp gittiğine göre» saptamak imkânsız. Ama ölçü gözönünde bulundurulabilir, tarihi vurulabilir kanısındayım.

Tam bağnaz olmadan nereye kadar bağnazlık edeceğine davranacaktır bir sanatçı? Oyle ki bağnazlık edeceğine (dikkat edin! sadece «edeceğine» diyorum) davranması toplumculuğunu pekiştiren bir öge olsun fazlası değil. Her yönde elde ettiği sonuç bir bağnazlık olmasın ki ne kendini ne de savunduğu dünya ve

memleket görüşünü zayıf düşürmesin...

Bence bu bir ahlak ve doğru yöntem sorusudur. Gerçekten ahlâklı bir sanatçı zorunlu olarak özgür ve doğru düşünceden yanadır. Ne var ki gerçek bir sanatçıda işinde ve tutumunda doğru yöntemi kullanacak kadar çağdaş aklı ve çağdaş aydın olmalıdır. (Sadece akıl bir başka deyişle düşünümsele bilinç doğrudan doğruya bağnazlığın tam karşısında tam tersi bir durumdur ya çok formal bir tanım anlaşılmıştır diye ben bir de çağdaş dedim) çağdaş aydınların ufuklara yönelmiş, tüm insanlara erişmek isteklerinde oldukları, kalın kafalı bir bireysellikte, süslü kafesinde durmadan kendi türklüklerini çağın bir cennet kusu olmadığını artık iyice biliyoruz. «Çağdaş akıl» ki kişi ise çağın bütün bilmelilerin verileri ile donatılmış, bu verilerin ışığında düşünme eksiksiz anlayan ve yanlışsız anlatabilen kişidir. Sımdiki çağdaşça akıl, çağdaşça aydın olduğundan sonra bir de gerçekten ahlâklı olursa bu çizgiden ötede yapılan her bağnazlıca davranış olsa olsa toplumculuk kaygısının yoğunlaşması olabilir. Ama bu çizgiden öteye, yani böyle bir ölçüde içininde gerçek bir bağnazlık asla söz konusu olamaz kanısındayım.

İs her seferinde, her davranışta kişinin kendini saydığı köşulların ölçüsüne içtenlik ve gözlemlilikle vurabilmesinde. Hele eleştiri adına ortaya çıkar çıkmaz bu soru ile doğrudan doğruya yükümlenmelidir. Bizden bağnazlığa kesince hayır, toplumculuğa bin kere evet demesiz.

BİT

Berber görmemiş kara saçlarında Mehmdin
Göğüs ormanlarında bir bit: Küçük ve yağlı
Görünce hanfendiler, beyfendiler
İrkildiler... Kaşınmaya başlayıp bir ağızdan dediler:

Nerden aldın o biti ulan pis herif,
Surata bak uğursuz gece
Su yok mu, sabun yok mu, insanlık yok mu
Uygurluk yok mu sende?

Adam suskun... Baktı göğsündeki bite,
Asalak böceği yoksulluğun... Sahi nereden aldı?
Kolay bu: Bedâva aldı bir han odasından
Gurbetçilerin eski yorganından aldı.

Daha eskilerden, seferberlikte Sarıkamıştan aldı,
Tek gömleği vardı, onunla aldı,
Tutulduğu gündün beri suların başı
Susuz bedeninin sıcaklığından aldı.

Beslene beslene yüzyılların yoksulluğundan
Geliyordu toprak düzeni bozulmakla,
Yapışmış bırakmıyor yiğitliğin kanını
Emliyordu habire Çayıralanın göğüs toprağını.

Adam utandı... Hanfendilerden, beyfendilerden,
Nice dost yaşadığı o yağlı böcekten,
Uyku tutmadı gözlerini o gece,
Yıkılmadı, bir temiz döşek, bir temiz mintan bulmalı
dedi önce

İlk önce tutup ezmeli şu biti
Kendi yağından gizli gizli beslenen
Yalnızlığın hırsız geceleriyle ortak,
Şu bit tutup ezmeli.. ezmeli.. ezmeli...

Kalktı sabah işe durdu Çayıralanlı Mehmed,
Yapıştı küreğin sapına.
Bir bit gibi büyüyordu dünya gözlerinde,
Utancından beslenerek, taze kanından halkın.

Kahrolmanın utancı, yoksulluğun utancı,
Susuzluğun utancı, çaresizliğin utancı,
Yırtık mintan, dört bir yeri yama pantolonun utancı
El kapısında boyun eğmenin utancı.

Ve kaldırdı yücelerden küreğini
Eziyorum dedi, işte: Kollarım tank olsun,
Utancımı eziyorum ve göğsümde büyüttüğünüz,
O pis düzen bitini hanfendiler beyfendiler!

Eziyorum işte! Bir fakir bit kırıcı gibi değil,
Kurtarmak için bütün çamaşırlarımı,
Bütün evlerimizi, bütün çocuklarımızı, milyonların
kanyıla
Beslenen o iri utanç böceğinden... Eziyorum işte kü
reğimle

Ceyhun Atuf KANSU

DÜZELTME:

YON'un 84. sayısında çıkan Ceyhun Atuf Kansu'nun «Bağnazlık Gülü» şiirinde iki yanlışlık olmuştur. Şairinden ve okuyucularımızdan özür dileyerek düzeltiriz: «Türklerde burcu burcu» değil, «Türklerde burcu burcu» ve «Bülgeliğin and gülü» değil, «Bülgeliğin ana gülü» olacaktır.

PLEHANOV MARKSİST DÜŞÜNCENİN TEMEL MESELELERİ

Çevirenler:

Selâhattin Hilâv, Erdem Burî, Nizamettin Burhan,
Selim Mımoğlu

Aydınların çalışma masaları üzerinden eksik edemeyecekleri, beklenen büyük kitap. Kitabın sonuna, metinde geçen şahıs adları ve terimlerin açıklanması geniş bir endeks eklenmiştir. 22 Formu.

Fiatı: 10 İra

BUGUN ÇIKTI SOSYAL YAYINLAR

İsteme adresi: P.K. 716 — İstanbul

(Yön: 28)

Zavallı Mantarlar

Ali Uzunisa

Mantarlar yaşlı köhne ağaçların diplerinde biterler. Nerede bir çöküş varsa onlar oradadır. Rutubetli karanlık köşelerde işlerini görmeyi severler. Gördükleri iş de parazitliktir. Sömürme, aldatmaktır.

Ülkemizin sanatçı kişilerinin sırtlarından sürüp giden uğraşları da bu mantarlarınkinden farksız. Geri kalanı da bilinçsiz zavallı Türk sanatçısı diye geçirenler sürekli olarak halk düşmanlığı yapmışlar, yabancı, soysuz, köhne uygarlıkların ülkemizdeki genel dağıtım merkezleri olmuşlardır. Divan şiiriyle, günümüz şairleri, yazarları arasındaki bu değişmez bağ sürüp gidiyor. Ülkemizin gerçeklerine hepsi sırtlarını dönüyorlar. Divan şairleri içi geçmiş bir arabi-farsî sevdasına düşmüşlerdi. Çimlendiler, otladılar, geyirdiler, çektiler gittiler. Onların yerine beterin beteri Tanzimatçılar, Servet-i Fünuncular geldi. Onların ettikleri ulus düşmanı, kapitülasyon zihniyetli her türlü Batı tohumları bugün bile gübreler arasından nesebi gayri sahih filizler veriyor. Beyler isterlik karılar gibi Batı da Batı diye tutturmuşlardı. Çöken, fare pisliği kokan bir sözde uygarlığın son trenine yetişmek için ne düzenbazlıklar yapmadılar. En beceriksiz eller Hugo'ları, Musset'leri, Corneille'leri aktardır. Bugün hâlâ utansız arlanmaz edebiyat kitabı yazarları onları hallandıra hallandıra yutturmaya çalışıyorlar. Şair-i Azam Hâkîmî, püştürmüş. Geçin bir kalem şu halk düşmanı, kendilikesini hor gören, vatanında bir sömürgeci gibi davrananları. Ayrılarından beri Türk sanatçısı çöplüklerden dileniyor, anlattıkları bütün ipe sapa gelmez şeyler yabancı gerçekler. Ulusal gerçekliğini eserlerine geçiren kaç tane yazar çıktı sanat piyasalarında boy gösterenler arasında?

Köy Enstitüleriyle beraber açılan parlak ve mutlu çığır birkaç yazan ortaya attı. Övünebileceğimiz Yaşar Kemalimiz, Orhan Kemalimiz, Fakir Baykurt'umuz var. Şehir insanını, tam boyutlarıyla anlatan Saif Fakir, Orhan Veli, Sabahattin Ali çoktan ödü. yerlerini kimse doldurmadı. Günümüz yazarları gene o eski bilinçsizliğimize gömüldüler. Orta-

da otuyorlar, Divan şairleri gibi bir kaçış edebiyatına, avunma tanelerine dahyorlar. Batıda ne kadar soysuzluk varsa aktarıp İleri için sanat yapıyoruz diyorlar. Gidi türkçüler, Gidi halk düşmanları, az gelişmiş bir ülkede yaşamadan dolayı Baylan pastahanesinde bunalanlar. Açın onların kitaplarını bu pis kokuyu duyarınız. Bu adamlar acep nereli diye sorarsınız. Kim bu adamları göz yumar, basar, yayınlar eserlerini? Bütün suçlular ortada. Yalnız iyi bakmasını bilmek gerek. Bu soysuzlaşmayı durdurmak gerek.

Anadolu'daki okur. Mesudiye'deki. Nizip'teki. Termedeki; en çok sana sesleniyorum. durmadan payitahttaki aydın kırpıntıları tarafından aldatılan bir halkın gerçek öncüleri sizlersiniz. Onların bütün uğraşları size karşıdır. Bütün gerçekleri yabancı, çalma çırpımadır. Bu görmedikleri bildiklerince halkın anlatılmaz ıstırapını onları hiç ilgilendirmeyen. Onlar üç beş manyak duygu için kendilerini zorlarlar, eserlerini binbir dalaverayla bastırıp yutturmaya çalışırlar. İyice okuyun o eserleri, her satırında nasıl dikkatle «alaturka» dedikleri ulusal gerçeklerden kaçındıklarını görürsünüz. Bu adamlar yerli olmadan utanırlar. Muhakkak en son Paris, Londra kokmaldırlar. İrki numaracılar.

Yeni kuşak, yeni edebiyat, ikinci yeni diye soyтары isimlerin altına gizlenerek, halka karşı bütün kin ve küçümsemelerini sürdürüyorlar. Hiçbiri kalkıp ta ben halkın seveceği, anlayacağı bir eseri yazayım demez. Anlattıkları gerçek, ülkemizin, halkımızın gerçeği olsun demez. Kemal Tahiri, Yaşar Kemal'i al köye götür herkes zevkle dinler. «Vay anastan» der. Demir Özlü'yü, Edip Cansever'i Leylâ Erbil'i, Nezihe Meriç'i al köye götür: «Alo» derler. Bu karşılaştırmalar onları kızdırır, gerilikle suçlarlar hemen söyleyenleri. Dedik ya beyler irki. Kendilerini çok üstün görürler. Aynı Divan şairlerinin Halk ozanlarını küçük görmeleri gibi, İran halısının kilim yaban bulması gibi, Fransızın Cezayir'i, Türk'ü, vahşi, barbar diye adlandırması gibi. Çağdaş sanatçılarımız da Paris'te olup bitenlerin pisiz yayın organları olduklarından, köy-

CEVİZ AGACI

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
Ber bir ceviz ağacıym Gülhane parkında,
Budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz,
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıym Gülhane parkında,
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl,
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
Kopariver, gözlerinin, gülüm, vasını sil.
Yapraklarım ellerimdir tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbula.
Yapraklarım gözlerimdir. Şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbulu.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıym Gülhane parkında,
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Nâzım HİKMET

İçin yapılacak uğraşları küçük görürler. Bunlardan bir çoğu sosyalist geçinir. Ona da şaşmayın, uğraşları sosyalizmi sulandırmak, soysuzlaştırmak, egzistansiyalist sosyalizmin öncüleri olmak. Sartre efendi öyle buyurmuş. Bilmezler ki sosyalist bir ülkede en çok sanatçılarıyla övünenler geniş halk tabakalarıdır. Halk onları el üstünde tutar, gül gibi geçindirir. Çünkü o sanatçılar gerçek sanatçılardır. Halkları için çalışırlar, savaşırırlar; numara yapmadan. Sosyalist bir düşünürün kafasında bir tek gerçek vardır, o da halkın gerçeği o ancak onu düşünür, ona göre denklemler kurar. Halk için halkla beraber çalışır. Yapacağı şeyleri bir gün halka gösterebilmelidir. Utanmamalıdır, alını açık olmalıdır. Kemlin açıklamalara halk gelmez. O somut ve gerçekçidir. Halk sanatçılarının yetiştirilmediği bir toplum düzeyinde, yerlerini doldurmak, iyi yetiştirilmiş beylere

düşer. Geniş inkânlardan yararlanmış bir avuç mutlu azınlık ta bu halk için bir şeyler yaratmazsa batabilmeye daha iyi. Mutluluk bunu yapabilmektir. Yoksa mutluluk Giovan'ın odasında geçen iğrenç ve ahlaksız eylemlerin methiyesi değildir. Batmakta olan sömürgeci, ahlaksız, insandışı Batı soysuzluğuyla aşık atmaya çıkmak bizim gibi ülkelere yakışmaz. Aydınlar şöyle bir toparlanmalı, diğer Asya ve Afrika ülkelerinin aydınlarının çoktan girdiği mutlu döneme yetişmemiz gerek. Son tramvaya yetişmemiz gerek. Son tramvaya yetişmemiz gerek. Ülkemizin gerçeğini her kolda yasınmaya çalışalım. Ben daha çok köye yönelim dedim. Şehirlerde de anlatılacak sürüyle gerçek var. Çirkinlik ve güzellikler yanyana yaşıyor. Gecekondu-ların yanına otomatik Krokola makineleri yükseliyor. Bunları da yasınmak gerekiyor. Ülkemizin insanlarını bilinçlendirebilirsek daha mutlu bir Türkiye hazırlanmış oluruz. Bu aydınların en büyük görevi. Birakın artık şu numaraları, bizden olalım. Tek gerçek ulusal gerçek olsun. Nasıl ekonomimizin yerli bir gerçeğe dayanmasını, düzenlenmesini istiyorsak, kültürümüz de yerli gerçeklere insin, bir merkezden idare edilmiş gibi zorlamasın. Parazit mantarlar gibi halkın sırtında tünemeye son verilsin artık. Haikıysak yerimizi yolunuzu bilelim. Değilsek sömürgeci adam arıyordur, numarayı birakın, ben buyum deyip karşıya geçin. Kimliğiniz aydınlanın biraz.

Memet Fuat'ın cevabına not:
Bu yazıyı bitirdikten çok sonra cevabınız okudum. Kişiliğim sizi pek ilgilendirmiş, on altı satırda benim geçmişim ve geleceğimi ilgilendiriyor. Ne yapalım teşekkürler. Batılı bir aydın lütfu olarak kabul edeceğiz. Kişiler düşüncelerden önce eleştirilmiştir, Bilelim açıkça.

bunu öğrendik sayenizde. Duyduk duymadık demeyin Batı düşüncesi önce bir yazarın kimliğini açıklamakmış, sonra ilerde ne olacağını okuyucuya çitlatıp karalamıştı. Eyvallah bir düşünce-nin maskeli savunuru Memet Fuat. Sonra Faşist olduğumuzu öğrendik, ona da eyvallah. Bu der-giyi çıkaran kişiler aman dikkat edin, pek Batılı düşünürümüz karmacı. Behçet Osmanağaoğlu gibi «birakın yapınları» savunuyor. Sakın bir daha özel sektöre karşı çıkmayın: toz ederler adımı, o da olsun, devlet sektörü de; gül gibi geçinip giderler. Sakın sömürgeci, sömürgeci temsilcilerini yasaklamayın. Ne zararları var, memleket ekonomisine onlar da gerekli. Ne zararı var: «Zencilere karşı savaşmak gerekirse ilk silaha sarılacak olan benim» diyen Faulkner'ın. Adam iyi yazıyor, ama biraz irki. Ne zararı var canım? Beyazları kutsal savaşlarında Camus susarak desteklemiş, ne zararı var: olacak artık o kadar. Kıvrak yazarlar bunlar, göz yumalım. Göz yumalım canım, herif iyi tüccar, kıvrak kazıkçı, iyi vergi kaçakçası, ne zararı var? Sosyal demok-rasi ne demek? Bütün soysuz davranışların önüne bir perde geçelim, adını sanat koyalım, oturup keyfimize bakalım. Yabancı dil bilmeyen halk çocuklarına dünya halklarının davranışlarını örnek olarak göstermek için çabalamak çok ayıp, bu ilerde Amerika'ya kapağı atmaya çalışmak demek. Amerika'yı diyalektik açıdan vermek çok ayıp, biz işportamıza her düşünceyi koyalım, da satışı kolay olsun. Düşün-celer halkların kurtuluşu için gerekliymiş, değilmiş bize ne. Sayın Memet Fuat daha açık konuşun. Şunu açıkça söyleyin, Batı uygarlığının neresinde duruyorsunuz? Bilelim açıkça.

Sosyal Adalet

Kasım Sayısında

Behice Boran: Yakın Tarihimizde Yönetici — Aydın Kadro ve Kalkınma Sorunumuz.

Gülten Kazgan: Yabancı Sermaye ve Siyasal Bağımsızlık.

Ceyhan Atuf Kansu: Atatürk'e On Soru.

M. Gabbay: Atatürkçülük ve Emperyalizm.
Raslı Nuri İleri: Atatürk'ün bilinmeyen bir yazısı.

Cevdet Kudret: Hasret Oluştu Padşahım eski istibdadı biz.

Gülzin Dino: Hangi Bunalı? Hasan Hüseyin'in şiiri: Dinamit Kahkahası.

Ay Çing: Çin'e Karşı Yağ-yor (şiir).

Ayrıca: Hamdi Konur, Ergin Günçe, Abdin Dino, Mehmed Kemal, Tosun Kaya, Şaban Erlik, Arslan Başer, Orhan Suda.

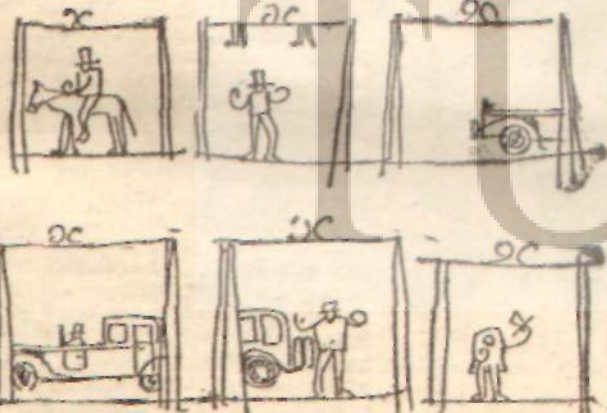
Olaylar — Yorumlar.
Sosyal Adalet okuyunuz.
Genel isteme adresi:

P.K. 193, Yenışehir — Ankara. Örnek Sayı gönderilir.
Sosyal Adalet dergisi, her yeni aboneye, kendi yayınlarından birini armağan ediyor.
Yıllık abone: 24 TL.

YON — 29

OYUN

Aylık Tiyatro Dergisi

İZLEM YAYINEVİ

Türbedar Sok. Trakya Hanı 33 Cağaloğlu — İstanbul

(YON : 31)

Yeni Dergi

Yöneten : Memet FUAT

KASIM SAYISINDA: James Baldwin ve Zenci Sorunu

DE. YAYINEVİ, VILAYET HAN, KAT 2, CAĞALOĞLU

(YON — 20)

Bugünkü tartışma için seçilen geniş konu içinde ben önce, Atatürk ilkeleri açısından bugünkü toplum düzenimizin iktisadi yapısını ele almayı düşündüm. Fakat bu konunun genişliği ile elimizdeki zaman darlığını hesaba katarak konuşmalarımı sadece «Atatürk ilkeleri» anlamının temel yapısı üzerinde özetleyeceğim. Yani: Atatürk ilkeleri nedir?

Bir bakışta yersiz ve lüzumsuz gibi görünen bu sorunun, kesin, sınırlı ve üzerinde herkesin birleşebileceği niteliklerini bir daha ele almanın faydalı olacağına inanıyorum. Eğer Atatürk ilkeleri anlamında, müşterek bir zemin üstünde birleşebilirsek, bu ilkeler açısından bugünkü sosyal düzenimizin değerlendirilebilmesi çok kolay olacaktır.

Şimdi evvelâ şu soruları kısaca ortaya koyacağım:

1 — Atatürk bir doktrin adamı mıydı?

2 — Yoksa Atatürk bir aksiyon adamı mıydı?

Sanyorum ki soruların yadırganacak bir tarafı yoktur ve bunlar üzerinde hepimizi düşünmeye davet ediyorum. Ama bu yolda açık ve aydınlık bir neticeye ulaşabilmek için, ilk sorularımıza derhal şu iki önemli soruyu da eklemeliyiz:

1 — Doktrin nedir?

2 — Aksiyon nedir?

Bu sorular da basit ve belki yersiz görülebilir. Ama Mustafa Kemal hâdisesinin gereği gibi ışıktanması ve Atatürk ilkeleri dediğimiz kıymet hükümlerinin gereği gibi değerlendirilmesi için, bu soruların anlam sınırları üzerinde mutabık kalmak şarttır.

Fakat işte bu noktada tam konuya girerken, belki akla gelebilecek bir noktaya da derhal değinmeliyim. Bu da şudur:

— Mustafa Kemal hâdisesi ve onun doğurduğu ilkeler hâlâ belirmedi mi ki, bugün, konuyu, önce bu yönden ele alıyoruz?

Bu mukadder suale cevabım şudur:

— Millî kütüphanemizde ve Atatürk'e ait eserler üzerinde son açılan sergide, en yetkili uzmanın açıkladığına göre, Atatürk'ün hayatı, şahsiyeti, fikirleri, hem milletimize, hem çağımıza getirdiği değerler üzerinde, Türkiye'de ve dışarıda 3000 kadar eser yazılmıştır. Demek ki Atatürk, bizde ve dünyada, daima üzerinde düşünülen insandır. Şu halde Mustafa Kemal'in zuhuru ve onun yarattığı hâdisiye, hâlâ tetkik masasının üstündedir ve Atatürk problemi, elbette ki daha çok işlenecektir. İşlenmelidir de...

Bu noktaya böylece değindikten sonra, ilk sorulara döndüyorum.

Bu noktada önce, Doğm (Doğma) yahut nas ile doktrin arasında farkı bir kaç cümleyle belirtmeliyiz. Eğer bunu yapmazsak, memleketimizde git-tike karışan inançlar ve yorumlar labirenti içinde Mustafa Kemal'i bulmakta hakikaten zorluk çekebiliriz. Çünkü doğum, yahut nas ile doktrin arasında, bizde, bazen ve ancak bir bıçak arkası kadar mesafe kalmaktadır.

Bildiğiniz gibi, doğm, yahut nas, üzerinde mutabakat hasil olmasa dahi, ona bağlananlar tarafından, iman ve ısrarla müdafaa edilen esaslardır. Bu esasların iman ve ısrarla müdafaaı değil, bizzat kendileri de tefsir ve istihaleye müsait değildir. Yahut ta bu tefsir, gene ve ancak doğmatizm çerçevesi içinde yapılır. Doğmatizm bir skolastiktir. Skolastik bir donuştur. Hulâsa doğmatizm bir teassup ve doğmatik bir müteassiptir.

Doktrine gelince, o herşeyden evvel, bir fikri esaslar ve kaideler manzumesidir. Entelektüel bir terkiptir ve bilhassa sistemattiktir. Doktrinlerin ilk vâsfi, soyut ve tartışma kabul etmez inançlara değil, suur ve idrâk dayanan masıdır. Gerçi doktrin kelimesi, tarihî edebiyatta, bazan Doğm'lar için de kullanılır. Meselâ Hristiyanlık tarihinde teslis, ikili veya üçlü itikat, bazen doktrin olarak adlandırılır. Ama bu sadece bir terimdir. Bir sistem değildir. Kaldı ki doktrin, hem fikri, hem de sosyal unsura dayanır. Bu sebeple dir ki doktrin'e, sosyal fikirleşme ve fikri sosyalleşme de derler. Fikri unsur olmadan doktrin olmaz. Halbuki doğm'ların esası, fikir değil, ön inancadır. Nihayet doktrin, tefsire (yorumlamaya) ve mukayeseye müsaittir. Skolastik ve doğmatizmden işte bu unsurlarla ayrılır. Kısacası doktrin, kendi kendini münakaşaya arzeder. Bunu yapmayan doktrin, donmuş bir skolastik olur ve ömrü sona erer.

Bundan başka doktrin, bir takım düşünürler, önderler tarafından terkiib edilir. Sistemleştirilir. Derlenir ve bu düşünürlerin şahsiyetini, damgasını, hâtiâ adını taşır...

ATATÜRK

ve

Doğmatizm - Doktrin - Aksiyon

Şevket Süreyya Aydemir

Şimdi bu açıklamalardan sonra sorabiliriz:

— Atatürk bir doktrin adamı mıydı? Ama bunun cevabını derhal vermeden, ikinci sorumuzun da temel anlamını değerlendirmeliyiz:

— Atatürk bir aksiyon adamı mıydı ve aksiyon nedir?

İş, sosyal toplumların hareket kanuniyetlerine tealluk edince aksiyon, yani hareketi şöyle tarif etmemiz mümkündür:

— Toplum nizamı içinde aksiyon, bütün şartları ele alınmış, tetkikleri yapılmış, doğruluğu vicdan kanaati haline gelmiş ve bu kanaat, gene doğruluğuna inanılan bir hedefe yönelmiş bir irade müdahalesi ile, bir fikri ve bir dâvayı, bir mebd'e'den, yani bir başlangıç noktasından alıp, bir sonuca, bir münteha noktasına ulaştırmak işidir.

Demek ki aksiyon, gelişigüzel bir hareket demek değildir. Her şeyden evvel objektif şartların ifadesi olacak ve akıl'ın dinamik önderliği içinde başlıca şu dört şarta uyacaktır:

1 — Objektif şartlar. Yani aksiyonu, şartlar zorlamalı.

2 — Bu şartların objektif idrâki ve bu idrâkin doğruluğu.

3 — Aksiyonun doğruluğuna vicdâni kanaat ve bu kanaata dayanan irade kuvveti.

4 — Akıl'ın ve mantık'ın doğru, zamanında ve dinamik müdahalesi.

Bu şartlara heyecan'ı, daha doğrusu basıboş heyecanı da değil, suura dayanan bir ruh hâlini, bir şevk olan antuz-yazm'ı da, bir itici kuvvet olarak eklemeli, ama yalnız buna güvenmemelidir.

Tarihte, gerek başka toplumlarda, gerek bizde, hattâ pek yakın tarihimizde bile, aksiyonlar, yani hareketler çoktur. Ama yukarıda sıraladığımız şartlara dayanıp, olumlu hedeflerine ulaşan hareketler azdır. Böyle hareketler bazan hattâ muzaffer bile görünür. Bu hareketlerin öncülleri, dünyaya hükmedeceklermiş gibi görünürler. Ama şartlardan biri, meselâ akıl ve mantığın müdahalesi eksik olunca, bu zafer biraz kolayca yıkılır. Napolyon, Polonyadan sonra, «İlerî gitme!» diyenlere «Ne yapayım, arkamda bir el beni itiyor!» dediği zaman, artık bir aksiyon adamı değildi.

Hulâsa aksiyon, bir enerjinin aktif tezahürüdür ama, sosyal toplumların kaderi bahis konusu olunca, bunun ge-

leşigüzel bir maceraya değil, objektif şartların emrine, bu şartların doğru olarak hesaplanmasına, bu doğruluğa kanaatten gelen iradeye ve nihayet akıl'ın ve mantık'ın dinamik müdahalesine dayanan malumdur. Cesaret, toplumun uyumunu ve bunun ifadesi olan kollektif şevk ve heyecan, ancak bu şartlar tam olursa bir gayeye ulaşır. İşte lider, bu sezgi, anlayış, hesaplayış ve yöneltiş şartlarını, nefsinde toplayan adamdır.

Konunun bu cephesini de böylece belirttikten sonra, şimdi sorularımızın cevaplarını ben kendi açımdan vermeye çalışacağım. Siz de kendi ölçülerinizle bunları değerlendireceksiniz. Ama önceden ifade edeyim ki, bir konu toplum hareketine tealluk ettiği zaman, orada mutlak hakikat yoktur. Her şey şartlara göre ve realiftir. Çünkü toplum meselelerinde mutlak'a dayandığımız zaman, iş, skolastik ve doğmatizme gider ki, o zaman aydınlar değil, müteassiplar konuşuyor demektir.

Şimdi sorularımı cevaplandırayım:

— Mustafa Kemal bir doktrin adamı mıydı?

— Hayır! Çünkü Mustafa Kemal, önceden sistemleştirilmiş, önceden tedvin edilmiş, tartışılabilir, dahî fikir ve hareket prensipleri belli, sınırlı bir fikir sistemine kendini bağlamadı. Zaten, fikri hazırlığı, nazari formasyonu da buna göre değildi. O, tıpkı memleket ve dünya ölçüsünde bir Kurmay gibi hareketini şartlara göre düzenledi ve teşebbüsü daima ellinde tuttu. Siyasî ve askerî alanlarda geri çekildiği zamanlarda da, ileri gittiği zamanlarda da...

Şimdi araya bir soru daha koyacağım:

— Mustafa Kemal kendini bir doktrin adamı sayar mıydı?

— Hayır! O hattâ doktrin, kendisinin şartlara ve akla dayanan dinamik müdahalelerinde bir donmuşluk diye alırdı.

Mustafa Kemal'in bu görüş ve inancının canlı ve değerli bir şahidi, bugün, mesut bir olay olarak aramızdadır. Büyük edibimiz, Mustafa Kemal'in, hem en buhranlı, hem en muzaffer günlerinde daima yanında olan sayın Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun şu sözlerini size nakledeyim:

Karaosmanoğlu bir gün Mustafa Kemal'e soruyor:

— Pek iyi ama Paşam, bu partinin doktrinini yok?

— Elbette yok çocuğum, eğer doktrine girersek, hareketi dondururuz.

O halde şimdi ikinci sorunun cevabını vereyim:

— Atatürk bir aksiyon adamı mıydı?

— Evet! Atatürk bir aksiyon adamıydı. Çünkü kendi zuhuru ve hâdisesini, şartlar, olaylar ve devrinin atmosferi içinde yarattı. Objektif şartlar, bu şartların objektif idrâki ve doğruluğu, hareketin doğruluğuna vicdâni kanaatten gelen irade kuvveti ve gayelilik, akıl ve mantık'ın doğru ve dinamik müdahalesi... İşte Mustafa Kemal hareketi budur, Atatürk, işte bu aksiyonu başaran liderimizdir...

— Pek iyi ama, ya ilke'ler? diyeceksiniz? Evet ilkeler... Hem de Atatürk ilkeleri... Dünyanın çağ değiştirdiği bir anda, Türk Millî Kurtuluş Hareketi gibi, bugün onun dünya ölçüsünde önemini inkâr edenler olsa bile, bütün sömürge ve yarı sömürge önder ve misal olmuş ve Mustafa Kemal tarafından başarılmış bir hareketin, hem bize, hem çağımıza getirdiği ilkeler olmaz mı? Elbette var. Hem de yalnız Türkiye ve Türk toplum düzenine değil, bütün bize benzer memleketlere ve çağımıza ışık tutan ilkeler... Ben bu ilkeilerin bugünkü sosyal düzenimizle olan bağlantılarını ve değerlendirmelerini, bugünkü konuşmamın çerçevesine dıttabi sığdıramamakla beraber, bence Mustafa Kemal hâdisesine temel olan bu ilkeleri sadece ve şöylece sayıyorum:

1 Antimperializm. Yani her nevi emperyalist kontrollerden kurtuluş. Kayıtsız, şartsız istiklâl. Ya istiklâl, ya esaret?

Bu kısmının ortası yoktur...

2 Yabancı sermayenin nem imtiyazlarına, nem kontrollerine yani kapitalist kayıt, kontrol, imtiyazlara karşı iktisadi istiklâl prensibi. Kapitülasyonlara, dünyayı umumiye, yani borçlandırmalar yolu ile diktaya karşı isyan. Yabancı sermaye ile ancak hür ve siyasi kontrol hakkı tanımayan müstakil iş birliği... Türkiye'nin kendi ticaret sistemini, kendisinin seçmesi hakkı...

3 Halk hâkimiyeti. Yani siyasî klik ve zümrelerin değil, Oligarşinin değil, Atatürk'ün, halkçılık anlamında bir halk idaresi. Onuncu yılın «İmtiyazsız, sınıfsız birleşmiş bir millet» hedefine, Atatürk'ün anladığı gibi yöneliş...

4 Millî rejim. Millî nimetleri millet yararına yöneltmek yolunda Atatürk'ün sloganlarını, yani vasiyetlerini korumak.

5 Toprak bütünlüğümüze dayanan vatan anlayışı.

6 Kamu menfaatinin, bütün menfaatlardan daha üstün oluşu. Tıpkı Atatürk'ün işaret ettiği gibi.

Bugünkü toplum düzenimizde bu ilkeler ne dereceye kadar hâkimdir? Bu ayrı bir sorudur ve bugünkü tartışma konusundan kendim için ayırdığım kısmın dışında kalmıştır. Ama soru vardır, canlıdır ve cevap istemektedir.

Dagdan uzaklaştıkça, dağı nasıl bütün ile görmek kabllse, Atatürk'ün fanî varlığından uzaklaştıkça da onu, bütün heybeti ile daha iyi kavriyoruz. Öyle ki, zaman geçtikçe o, artık herkesin dileği gibi, yani herkesin kendi muhayyilesinde kendi ölçülerine göre işlediği bir put, bulutlar arasındaki tahtına oturtulmuş ölü bir varlık olmaktan artık çıkıyor. Çünkü o, milletimizin bağrından, yani bizim hepimizin arasından çıkmış bizden biridir. Onu artık mizacı, karakteri, zafları ve kuvvetleri ile mükâplarıyla ulaşılmış ve ulaşılmamış hedefleri ile, milletin yaşayan bir çoğu olarak, bütün müşkül anlarımızda, aramızda saymalıyız. Putlaştırılmak, dondurulmak, altından kürsülere, yahut bulutların tahtına oturtulmak, ne yazık ki, bütün uluların kaderidir. Ama biz onun, çektiği sayısız mihnetleri, katlandığı sayısız inkârları, uğradığı ihanetleri, atlattığı vartaları, nihsyet mücadeleleri ve zaferleri ile anmalıyız.

Mustafa Kemal Türk toplumunun ve Türk aydınının damarlarına taze bir kan getirdi. Gerçi bu damarların yapısından Şarklılığı, Ortaçağın örgülerini tamamen söküp atmaya ömrü yetmedi. Hele hantal bir Babıâli bürokrasisi, daha onun sağlığında bile bu damarları, ağdalı bir yağ tabakası ile kapladı. Onun için bu damarların çarpışında bugün de sıkıntılar var. Ama günden güne daha iyi hissediliyor ki, kan tazeliğini muhafaza etmektedir - ve vücuttaki hayatîyet, bu damar sertleşmelerini mutlaka yenecektir.

NOT: Atatürk'ün ölüm yıldönümünde Ankara Tıp Fakültesinde tertiplenen törende yapılan konuşmadır.